

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nesporná řízení po přijetí zákona č. 292/2013

Sb. o zvláštních řízeních

Zpracoval: Martin Bakajsa

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne 26.3.2015

Martin Bakajsa

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval JUDr. Miloslavě Wipplingerové, Ph.D., LL.A. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Nesporná řízení obecně	3
2. 1. Charakter nesporných řízení	3
2. 2. Teorie vymezující nesporná řízení	5
2. 2. Zásady nesporných řízení.....	6
2. 2. 1. Zásada oficiality a zásada vyhledávací v nesporných řízeních.....	7
2. 2. 2. Zásada materiální pravdy v nesporných řízeních.....	8
2. 2. 3. Zásada jednotnosti řízení projevující se v nesporných řízeních.....	9
2. 3. Účastníci nesporného řízení.....	10
2. 3. 1. Druhá definice účastníků zvláštních řízení	11
2. 3. 2. Třetí definice účastníků zvláštních řízení.....	11
2. 4. Náhrada nákladů řízení dle ZŘS	12
2. 4. 1. Náhrada nákladů zvláštních řízení zahajovaných i bez návrhu a věcech manželských a statusových.....	13
2. 4. 2. Náhrada nákladů zvláštních řízení zahajovaných na návrh.	14
3. Zákon o zvláštních řízeních soudních	15
3. 1. Systematika zákona o zvláštních řízeních soudních a jeho vztah k občanskému soudnímu řádu	15
3. 2. Důvody vedoucí k vzniku ZŘS	17
3. 2. 1. Důvody přijetí ZŘS spočívající v rekodifikaci soukromého práva.	18
3. 2. 2. Historické a komparativní důvody přijetí ZŘS	19
3. 3. Místní a věcná příslušnost řízení dle ZŘS.....	23

3. 4. Postup před zahájením řízení a zahájení řízení dle ZŘS	25
3. 5. Další specifika průběhu řízení dle ZŘS.....	30
3. 5. 1. Postavení státního zastupitelství ve zvláštních řízeních soudních	31
3. 5. 2. Zásada jednotnosti zvláštních řízeních soudních.....	33
4. Nová řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních	35
4. 1. Řízení o některých podpůrných opatřeních.....	35
4.1.1. Řízení o předběžném prohlášení	36
4. 1. 2. Řízení o schválení smlouvy o nápomoci	39
4. 1. 3. Řízení o zastoupení členem domácnosti	41
4. 2. Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného.....	43
4. 3. Řízení ve věcech svěrenského fondu.....	47
4. 4. Řízení o přivolení k zásahu do integrity.....	52
4. 6. Řízení o určení existence a neplatnosti manželství a partnerství	56
5. Závěr	63
Summary	65
Seznam použité literatury	66

Seznam zkratk

- OSŘ - zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění
- NOZ - zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění
- ZŘS - zák. č. 292/2013 Sb., Zákon o zvláštních řízeních soudních v platném znění
- RegP - zák. č. 115/2006 Sb., Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů
- ZOK - zák.č. 90/2012 Sb. Zákon o obchodních korporacích
- Sb. - Sbírka zákonů
- ř.z. - říšský zákoník
- ZostZ - zák. č. 283/1993 Sb., Zákon o státním zastupitelství
- FamFg - Gesetz zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in Angelegenheiten der Freiwilligen Gerichtsbarkeit
- FGG - Gesetz zur freiwilligen Gerichtsbarkeit
- ODSPOD- Orgán sociálně právní ochrany dětí
- ÚS - Ústavní soud České republiky
- NS - Nejvyšší soud České republiky
- ČNB - Česká národní banka
- UOHS - Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

1. Úvod

Pojem zvláštního řízení byl v českém právním řádu zaveden spolu s účinností zákona č. 292/2013 Sb. O zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Tento právní předpis vznikl vydělením hlavy páté §175a až §200 zákona č. 99/1963 Sb. Občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“) v platném znění do 31. 12. 2013. Vedle těchto řízení byla do ZŘS včleněna řízení zcela nová, která vznikla v důsledku přijetí zákona č. 89/2012 Sb. Občanského zákoníku (dále jen „NOZ“). ZŘS se tedy sestává z řízení dříve platných a zcela nových řízení, přičemž zákonodárce pro uvedená řízení zvolil souhrnný název zvláštních řízení. Již v úvodu je zapotřebí zmínit, že ZŘS neupravuje jen nesporná řízení, ale i některá řízení z povahy věci sporná.¹ Největší změnou, která se dotkla právní úpravy nesporných řízení resp. zvláštních řízení je skutečnost, že ZŘS je procesním předpisem, který k řízením v něm upraveným obsahuje i právní normy, tvořící obecný procesní režim zvláštních řízení odlišný od obecné úpravy civilního řízení obsaženého v OSŘ. Tímto krokem došlo k zavedení dvoukolejnosti civilního procesu.

Téma diplomové práce „Nesporná řízení po přijetí zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních.“ bylo autorem zvoleno z důvodu zájmu o rekodifikaci soukromého práva a jeho dopadu do praxe, se kterou se autor práce setkává při svém zaměstnání. Dalším důvodem pro zvolení daného tématu byla skutečnost toho, že problematice zvláštních řízení není v rámci přednášek občanského práva procesního věnováno tolik prostoru, kolik by si z hlediska svého významu zasloužila.

Struktura práce postupuje od obecných rysů nesporných řízení přes rozbor ustanovení obecné části ZŘS k nově přijatým zvláštním řízením. V tomto ohledu rozvržení diplomové práce kopíruje systematiku ZŘS. Hlavním cílem práce je rozbor obecné části ZŘS a na ni navazující zvláštní řízení, která byla do ZŘS včleněna v důsledku rekodifikace občanského práva. Vzhledem k tomu, že uvedenou rekodifikací došlo k značnému propojení procesního a hmotného práva, nelze do rozboru těchto řízení nezahrnout hmotněprávní úpravu obsaženou v NOZ. S ohledem na rozbor nově přijatých řízení nebude ve většině užito komparativní metody, spočívající ve srovnání nové a staré právní úpravy.

¹ Za příklad lze uvést rozvodové řízení mající sporný charakter.

K tomuto vymezení obsahu diplomové práce je přistupováno vzhledem ke skutečnosti, že největší novelizační změny se promítly do dědického řízení resp. řízení o pozůstalosti. Je tedy zřejmé, že v případě rozboru novelizačních změn by pozůstalostní řízení nemělo být vynecháno, avšak vzhledem k jeho obsahové náročnosti nelze v přiměřeném rozsahu kapitoly diplomové práce provést kvalitní rozbor tohoto řízení.

Při zpracování diplomové práce bude vycházeno z aktuální dostupné literatury, právních předpisů a judikatury vztahující se k danému tématu. V práci je reflektován právní stav k 20. 3. 2012.

2. Nesporná řízení obecně

Převážná část řízení obsažených v ZŘS lze označit za nesporná. K tomu, aby bylo možné vymezit charakter nesporných řízení, je zapotřebí znaky nesporných řízení definovat na pozadí řízení sporných. Vzhledem k tomu, že přijetím ZŘS byla nesporná řízení podřazena pod zvláštní řízení, bude tato část práce věnována těm znakům zvláštních řízení, jimiž se v obecné rovině vyznačují nesporná řízení. Na základě uvedeného bude pro účely této části diplomové práce užíváno pojmu zvláštního řízení jako synonyma k pojmu nesporného řízení. Podrobněji budou rozebrány pojmové znaky nesporných řízení a jejich odlišnosti od řízení sporných. Vzhledem k rozsáhlosti problematiky teoretického rámce odlišení sporných řízení od řízení nesporných, budou zmíněny pouze vybrané teorie, dále bude pozornost věnována právním zásadám a postavení účastníků dle ZŘS. Závěr této části bude zaměřen na problematiku náhrady nákladů řízení dle ZŘS.

2. 1. Charakter nesporných řízení

V otázce rozlišení nesporných řízení od řízení sporných je důležité klást pozornost směrem k samotné existenci nesporných řízení, tedy k otázce, zda vůbec lze definovat určitá jednotlicí kritéria, kterými by se nesporná řízení společně vyznačovala, či zda se jedná pouze o souhrn různých nesourodých typů řízení.

Po formální stránce ve prospěch jednotnosti nesporných řízení hovoří samotná existence ZOŘ, který ve svém §2 taxativně vymezuje řízení, na která se použije, nicméně po obsahové stránce jsou jednotlivá řízení dosti odlišná.

Za opakovaně vyskytující se rozdíly procesněprávního charakteru mezi spornými nespornými řízeními považuje Zoulík:

- Okruh subjektů obou řízení, kdy je možné, aby v nesporném řízení vystupoval pouze jeden účastník.
- Rozdílný předmět obou řízení, kdy ve sporném řízení jde především o odstranění porušení práva, kdežto nesporná řízení jsou souhrnem oprávnění soudů v určitých věcech, jejichž cíl bývá různý.
- Rozdílnost procesních zásad, jimiž jsou vedeny oba typy řízení.²

² ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: ACADEMIA, 1969, s. 44, č.nár.bibl. cnb000494904.

Za další procesněprávní odlišnost řízení nesporných lze zmínit rozdílnou terminologii projevující se například v tom, že v nesporném řízení se osoba iniciující řízení nazývá návrhovatelem, písemné podáním věci je nazýváno návrhem na zahájení řízení a nikoliv žalobou, pro označení stran řízení je užíváno označení návrhvatel případně odpůrce, nikoliv tedy žalobce a žalovaný, jak je tomu u řízení sporných. V teoretické rovině je však zapotřebí přistoupit k hlubší analýze odlišení těchto dvou typů civilního řízení, než zůstat toliko u výše zmíněných rozdílů formálního charakteru.

Za jeden ze zásadních odlišujících znaků lze považovat skutečnost, že v řízení nesporném proti sobě nestojí dvě strany, které by byly ve sporu o právo. Lze tedy říci, že o předmětu řízení není mezi stranami sporu, nicméně to nevylučuje skutečnost, že mezi účastníky řízení může existovat spor ohledně předmětu řízení, nicméně nemají postavení vzájemných odpůrců³ jako tomu je v případě řízení sporných.

Dalším podstatným rysem nesporných řízení je skutečnost veřejného zájmu na výsledku řízení, který se v některých typech nesporných řízení projevuje i možností vstupu státního zástupce do řízení, jakožto představitele hájícího zájmy veřejnosti (viz. kapitola 3. 5. 1.). Zde je vhodné zdůraznit, že existence veřejného zájmu na výsledku řízení nepopírá zájem na výsledku řízení ze strany účastníků řízení. Ani v případě nesporných řízení neabsentují soukromé zájmy účastníků řízení. Pokud by soukromé zájmy účastníků zcela chyběly, nešlo by o civilní řízení. Přítomnost veřejného zájmu se na typech řízení dle ZŘS projevuje v různém měřítku dle toho, jakým způsobem je řízení zahajováno. V obecné rovině je však možné říci, že veřejný zájem je charakteristickým prvkem nesporných řízení, který je odlišuje od řízení sporných, kde je řízení vedeno pouze a výlučně zájmy soukromými.

Jednotící kritérium nesporných řízení lze taktéž spatřovat v míře možností soudu zasahovat do průběhu řízení (zejména do procesu dokazování) za účelem zjištění pokud možno úplné pravdy.⁴ Lze tedy tvrdit, že prvkem, který je společný všem nesporným řízením, je vyšší míra intervence soudu a související aplikace zásady vyhledávací. V souvislosti s uvedeným je na místě uvést, že pro nesporná

³ SCHELLEOVÁ, I., et kol. *Civilní proces*. Praha : EUROLEX BOHEMIA a.s., 2006, s. 359, ISBN 80-86861-09-0.

⁴ SVOBODA, K. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s.179, ISBN 978-80-7357-722-3.

řízení obsažená v ZŘS jednotně neplatí zásada koncentrace řízení ve smyslu §114c odst. 4, 118b odst. 1 OSŘ (k tomuto viz. kapitola 3. 5. 2.).

2. 2. Teorie vymezující nesporná řízení

V literatuře věnující se problematice nesporných řízení se lze velmi často setkat s vymezením nesporných řízení k řízením sporným na základě jejich účelu. Tato teoretická vymezení nesporných řízení prošla jistou genezí, kdy se vytvořilo několik zásadních proudů, z nichž jsem vybral níže uvedené, o kterých se lze domnívat, že jsou svojí vahou pro teorii odlišení sporných řízení od nesporných řízení zásadní.

Charakter řízení lze rozlišovat podle toho, zda je vydáváno konstitutivní, či deklaratorní rozhodnutí. S touto koncepcí se lze setkat například v učebnici civilního práva procesního Winterové, v níž autoři uvádí, že sporné řízení má funkci reparační, kdežto nesporné řízení působící do budoucna má funkci preventivní.⁵ Uvedená teorie vychází z předpokladu deklaratorního charakteru rozhodnutí sporného řízení, kdy je rozhodnutím soudu pouze deklarován právní stav, který je předmětem řízení. Na druhé straně tato teorie vychází z konstitutivního charakteru rozhodnutí řízení nesporného, kdy jsou rozsudkem nesporného řízení zakládána „nová“ práva a povinnosti. Toto teoretické odlišení sporných řízení od nesporných lze ve většině případů brát za vhodné, nicméně i tato teorie má své hranice a není možné ji považovat za absolutně platnou. Nelze vždy s určitostí tvrdit, že deklaratorní rozhodnutí je výsledkem sporného řízení a naopak. Za příklad podporující uvedené tvrzení je možné označit řízení ve věcech obchodního rejstříku, přesněji situaci, kdy se právnická osoba domáhá změny zápisu v obchodním rejstříku v případě volby orgánu právnické osoby. V souladu s uvedeným totiž není platnost a účinnost takovéto skutečnosti závislá na provedeném zápisu v obchodním rejstříku.⁶ Jako vhodný příklad konstitutivního rozhodnutí vydávaném ve sporném řízení je možné zmínit rozhodnutí o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Vedle této teorie zakládajících se na výše uvedených kriteriích lze uvést další teorii, spatřující podstatu odlišení sporného řízení od nesporného v jejich preventivním či represivním účinku. Dle této teorie se řízení sporné vyznačuje

⁵ WINTEROVÁ, A., et kol. *Civilní právo procesní*. Praha : Linde Praha, a.s., 2011, s. 357, ISBN 978-80-7201-842-0.

⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R., et kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2013, s. 265, ISBN 978-80-7380-437-4.

represivním účinkem, zatímco řízení nesporné preventivním účinkem s potřebou upravit právní vztahy do budoucna, s tím, že aby bylo možné přistoupit k preventivní úpravě právních vztahů formou nesporného řízení, je k tomu zapotřebí zákonné opory. Zároveň je nutné reflektovat skutečnost, že každé soudní rozhodnutí v sobě nese určitý preventivní aspekt a účastníci řízení sporného i nesporného jsou vždy vedeni potřebou si právní stav vyjasnit do budoucna. Z mého pohledu bych zmíněnou teorii doplnil o fakt, že potřebou si preventivně upravit právní vztahy jsou vedeni účastníci sporného i nesporného řízení, přičemž na preventivním účinku nesporného řízení je vedle soukromého zájmu účastníka řízení také zájem veřejný, který je v závislosti na typu řízení odstupňován.

Další významná teorie zabývající se shora uvedeným problémem je založena na kritériu právní péče. Dle této teorie se účastník v řízení nesporném dovolává zásahu soudu, kdežto v řízení sporném jde o uplatnění subjektivního práva účastníkovy.⁷ Vzhledem k vývoji problematiky dělení práva na soukromé a veřejné a jejich prolínání,⁸ lze konstatovat, že je tato teorie pro účely odlišení sporných řízení od řízení nesporných značně překonaná, jelikož i v řízení nesporném nepochybně dochází k uplatňování subjektivních práv účastníků řízení.

Z výše uvedeného je patrné, že teoretické odlišení obou typů řízení je zapotřebí hledat ve vícero přístupech a žádná z dostupných teorií nepodává bezvýjimečně platnou definici nesporného řízení.

2. 2. Zásady nesporných řízení

Právní zásady jsou stěžejním referenčním kritériem, ke kterému je při aplikaci a výkladu práva zapotřebí přihlížet. Lze říci, že existují obecné zásady právní, které platí napříč celým právním řádem jako takovým a jsou povětšinou obsaženy v nejvyšších ústavněprávních normách. Vedle těchto obecných zásad má každé právní odvětví své specifické zásady příznačné pro tu kterou právní oblast. Tyto odvětvové zásady má i občanské právo procesní. Předmětem této podkapitoly bude rozbor zásad, kterými se řídí nesporná řízení, a demonstrace odlišností nesporných řízení od řízení sporných na podkladě zásad civilního řízení.

⁷ ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha : ACADEMIA, 1969, s. 35-38, č.nár.bibl. cnb000494904.

⁸ *srovnej viz.*, KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha. C.H. Beck. 1995. s. 51, ISBN 80-7179-028-1.

2. 2. 1. Zásada oficality a zásada vyhledávací v nesporných řízeních

Civilní řízení sporné je vedeno zásadou dispoziční, která se projevuje hned v několika aspektech sporného řízení. Na základě této zásady účastník disponuje s předmětem řízení, tedy možnostmi řízení zahájit, vymezit jeho předmět, případně řízení ukončit zpětvzetím žaloby. V tomto ohledu je žalobce tzv. pánem sporu. Další základní zásadou civilního sporného řízení je zásada projednací, která je uplatňována spolu se zásadou dispoziční. Zásada projednací znamená, že v řízení je projednáváno pouze to, co je účastníky řízení navrženo, přičemž účastníci mají k předloženým důkazům povinnost tvrzení a povinnost důkazní. V aplikaci zásady projednací a zásady dispoziční soud rozhoduje na základě skutečností účastníky navržených, tvrzených a prokázaných.

Významovým protikladem k těmto zásadám je zásada oficality a zásada vyhledávací, kterými jsou vedena především nesporná řízení. Obě tyto zásady jsou zakotveny v obecné části ZŘS. Co do možnosti zahájení nesporného řízení je zásada oficality ZŘS uvedena v §13/1, který stanoví že, *řízení se zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh. Soud řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení podle tohoto zákona.* V souladu se zásadou oficality mohou být určitá nesporná řízení zahájena i bez návrhu, tj. z iniciativy soudu, nutno však podotknout, že v případě těchto řízení je k zahájení řízení zapotřebí alespoň podmětu k zahájení řízení, pokud zákon nestanoví podmínku zahájení na návrh. Existenci minimální podmínky podmětu je možné vykládat tak, že soudní orgán není povinen bez podmětu k věci sám prošetřovat skutečnosti vedoucí k zahájení těchto řízení.⁹ Je vhodné zmínit, že v případě zvláštních řízení, která je možné zahájit oběma způsoby dochází k prolínání zásady oficality se zásadou dispoziční. K některým typům zvláštních řízení je podání návrhu či podmětu k zahájení řízení svěřeno speciálnímu subjektu.¹⁰ Pro účely této práce bude pro řízeních zahajovaná i bez návrhu používáno označení beznávrhová, navzdory výše uvedené nutnosti existence podmětu. Pro beznávrhová řízení platí, že pánem sporu je soud, a v tomto ohledu je nepřípustné zpětvzetí návrhu účastníka na zahájení řízení.

⁹ V tomto ohledu je zapotřebí respektovat skutečnost, že soud je orgánem soudní soustavy a nikoliv orgánem výkonným.

¹⁰ Pod uvedená řízení lze podřadit řízení o určení data smrti zahajovaného z podmětu matričního úřadu, řízení ve věcech kapitálového trhu zahajovaného na návrh ČNB, řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže zahajovaného na základě návrhu UOHS, řízení o plnění povinnosti z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva zahajovaného na návrh ČR.

Stejně tak o případném ukončení řízení rozhoduje výlučně soud. Dokazování je u nesporných řízení ovládáno zásadou vyhledávací, která do značné míry souvisí se zásadou oficiality. Dle této zásady je důkazní materiál zajišťován z úřední povinnosti soudu, avšak i zde lze tvrdit, že dochází k prolínání zásady projednací a vyhledávací, jelikož je přípustné a v některých typech nesporných řízení i nutné a žádoucí, aby účastníci poskytli svou součinnost a důkazy k provedení sami navrhovali. Zásada vyhledávací je zakotvena v § 20 ZŘS, který přímo stanoví, že *soud je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Přitom není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci.* Z uvedeného jasně plyne, jakým způsobem se ZŘS staví k zásadě vyhledávací resp. zásadě projednací. Toto ustanovení tedy apriori předpokládá, že to budou účastníci řízení, kdo navrhne důkazy podstatné pro projednání věci, avšak v souladu se zásadou vyhledávací je soud povinen z úřední pravomoci zjišťovat podstatné skutečnosti. K navrhování důkazů je tedy povinen soud a oprávněn účastník řízení, přičemž v některých typech zvláštních řízení toto pravidlo z povahy věci neplatí.¹¹

2. 2. 2. Zásada materiální pravdy v nesporných řízeních

Zásada materiální pravdy a zásada formální pravdy jsou pravidly, která odlišně popisují způsob, jakým se soud má dobrat skutkového stavu, na základě kterého subsumuje danou skutečnost pod právní normu. Jde tedy o to, jakým procesem je tvořena pravda.¹² Ve své čisté podobě pak zásada materiální pravdy znamená, že se soudní proces má dobrat pravdivých skutečností, přičemž ve svém postupu není jakkoliv svazován formálními postupy. ZŘS zásadu materiální pravdy výslovně zakotvuje v §20 odst. 1. ZŘS, když stanoví že: *Soud je povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Přitom není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci.* Zásada materiální pravdy bývá často spojována se zásadou volného hodnocení důkazů, která se vztahuje k posuzování důkazních prostředků, kdy soud při hodnocení jednotlivých důkazů postupuje dle své úvahy, a není mu normováno, jakým způsobem by k jednotlivým důkazním prostředkům měl přihlížet. Za vhodný příklad toho, jakým způsobem se výše uvedené zásady promítají do současného civilního procesu lze zmínit, že proces má směřovat pokud možno k pravdivému poznání, které jediné může být

¹¹ Jako tomu je v případě rozvodového řízení.

¹² ŠTAJGR, F.. *Materiální pravda v občanském soudním řízení.* Praha : ORBIS – PRAHA. 1954, s. 12, č.nár.bibl. cnb000422403.

v principu základem spravedlivého rozhodnutí. Pravdivost poznání je určována a do jisté míry i limitována pravidly, v jejichž rámci se poznávání skutečností děje.¹³

Opakem zásady materiální pravdy a s tím spojené zásady volného hodnocení důkazních prostředků je zásada formální pravdy a legální důkazní teorie. Zásada formální pravdy znamená, že k tomu, aby soud zjistil skutečnosti potřebné pro rozhodnutí, je zapotřebí dodržet jistá pravidla (formy) a není potřeba hlouběji zjišťovat, zda se ono skutkové zjištění zakládá na pravdivém tvrzení. Druhá z výše zmiňovaných zásad je protikladem k teorii volného hodnocení důkazů, dle které je apriorně důkazním prostředkům apriori přiřazena jejich váha. Legální důkazní teorie nemá v českém právním řádu platnou oporu, zatímco zásada formální pravdy se v omezené míře projevuje pouze v režimu sporných řízení (např. vydání rozsudku pro zmeškání dle §153 písm. b) OSŘ. ZŘS užití institutů spojených se zásadou formální pravdy výslovně vylučuje (viz. §25, §20 ZŘS).

2. 2. 3. Zásada jednotnosti řízení projevující se v nesporných řízeních

Zesílení zásady materiální pravdy v nesporných řízeních lze taktéž spatřovat ve skutečnosti, že pro zvláštní řízení neplatí zásada koncentrace řízení, přičemž jednotnost řízení platí i pro odvolací řízení (viz. kapitola 3. 5. 2.) Řízení sporná jsou vedena zásadou koncentrace řízení, která se projevuje tím, že v rámci hospodárnosti a ekonomie sporného civilního procesu jsou účastníci povinni navrhnout rozhodné skutečnosti pouze do určitého časového okamžiku, od kterého je v řízení nastolen tzv. důkazní stopstav, který se projevuje v tom, že od tohoto časového okamžiku účastník řízení již není oprávněn navrhnout další důkazy. V tomto směru lze říci, že se civilní sporný proces odprostil od socialistické koncepce civilního řízení, které bylo do zavedení koncentrace řízení založeno na zásadě jednotnosti řízení. Uvedené však platí pro řízení sporná.

Řízení nesporná jsou v současné době ovládána významově protikladnou zásadou jednotnosti řízení, když ZŘS v §20 odst. 2 stanoví, že: *Účastník může uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí. Tím není dotčeno právo účastníka uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení.*

¹³ WINTEROVÁ, A., et kol. *Civilní právo procesní*. Praha : Linde Praha, a.s., 2011, s. 82, ISBN 978-80-7201-842-0.

Zásada jednotnosti řízení znamená, že soudní řízení tvoří po procesní stránce jeden celek. Tato skutečnost se projevuje především v dokazování, kdy je možné navrhovat důkazní prostředky v průběhu celého řízení, přičemž ZŘS tuto zásadu posiluje tím, že stanoví možnost navrhnout důkazy i v odvolacím řízení.

Zásadou jednotnosti byla vedena i socialistická koncepce civilního procesu sporného řízení, když §59 OSŘ v platném znění do 31. 12. 1992 přímo stanovil povinnost soudu vést řízení tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci co nejúčelněji a nejrychleji. Nadto platila zásada jednotnosti řízení taktéž pro řízení odvolací (§176 písm. c), §183 odst. 1, §193 OSŘ v platném znění do 31. 12. 1992). Odvolací řízení tak vedle své funkce přezkumné tvořilo zároveň jeden celek s původním řízením započatým u soudu prvního stupně.¹⁴ Uvedená jednotnost řízení u soudu prvního stupně a odvolacího řízení je zachována i v případech ZŘS (k tomuto viz. kapitola 3. 5. 2.). Tento shodný znak řízení nesporných a socialistického pojetí civilního sporného procesu lze spatřovat právě v onom zmiňovaném prvku veřejného zájmu. Nutno však podotknout, že tehdejší pojetí veřejného zájmu nelze ztotožnit se současnou koncepcí veřejného zájmu na výsledku zvláštních řízení. V současné době je veřejný zájem veden za legitimním cílem, který se slučuje s koncepcí právního státu. V případě této odlišnosti je také vhodné zmínit, že byla samostatným důvodem pro vyčlenění zvláštního předpisu věnovanému nesporným řízením, jelikož lze i do budoucna předpokládat posilování zásady koncentrace řízení v případě řízení sporných.¹⁵

2. 3. Účastníci nesporného řízení

Další poměrně zásadní odlišností nesporných řízení od řízení sporných je způsob, jakým jsou vymezeni účastníci řízení. Definici účastníků občanského práva procesního lze rozdělit na tzv. tři definice. Prvá definice účastníků je obsažena v §90 OSŘ a stanoví že: *účastníky řízení jsou žalobce a žalovaný*. Definice se vztahuje na řízení sporná, která ovšem nejsou předmětem této práce. Zbylé dvě definice účastníků řízení se vztahují na zvláštní řízení, a proto budou předmětem dalšího rozboru. V souvislosti s vydělením nesporných řízení z OSŘ došlo i k přesunu obecných institutů platných pro jednotlivá řízení, na něž se tento

¹⁴ ŠTAJGR, F. *Materiální pravda v občanském soudním řízení*. Praha : ORBIS – PRAHA. 1954, s. 32, č.nár.bibl. cnb000422403.

¹⁵ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních*. (k II. Věcné důvody rozdílnosti řízení). In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid.10.11.2014].

zákon vztahuje. Pod tyto obecné pojmy, jež jsou upraveny v obecné části ZŘS lze podřadit i zmíněné definice účastníků řízení. V případě zvláštních řízení nelze účastníky vymezit stejně univerzálním způsobem, který by dopadal na všechna řízení, jako tomu je v případě sporných řízení. Při určování okruhu účastníků zvláštních řízení tak bude podstatné především to, zda je uvedené řízení zahajováno z moci úřední, či z dispozice účastníka a další rozhodná kritéria pro určení toho, kdo je účastníkem, bude nutné hledat ve zvláštní části ZŘS.

2. 3. 1. Druhá definice účastníků zvláštních řízení

Tzv. druhá definice účastníků zvláštních řízení je zakotvena v §6 odst. 2. ZŘS, který stanoví, že *účastníkem je také navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje*. Jak již bylo v úvodu práce zmíněno, zvláštní řízení lze zahajovat v rámci zásady dispoziční na návrh, ale i z pravomoci soudu. Toto vymezení účastníků je určeno především těm typům zvláštních řízení, která se zahajují na návrh účastníka, tzv. návrhová řízení (například řízení ve věcech svěřenského fondu, řízení o prohlášení člověka za nezvěstného). Vymezení účastníků bude v těchto případech určeno skutečností podání návrhu a výslovným ustanovením zákona, které označí ostatní účastníky. Nicméně vymezení účastníků dle této definice může být problematické, jelikož jsou určováni na základě hmotněprávních kritérií.¹⁶ Je tedy povinností soudu zkoumat hmotněprávní legitimaci účastníků, přičemž z hmotného práva v některých případech vyplývá, že jeho nositel není účastníkem celého řízení, ale jen jeho určité části (např. v řízení o dědictví a v řízení o úschovách).¹⁷ Naproti tomu v případě sporných řízení je účastenství omezeno na procesněprávní kritéria, kdy se až v průběhu řízení projeví, zda je účastník opravdu věcně legitimován předmětu řízení.

2. 3. 2. Třetí definice účastníků zvláštních řízení

Tzv. třetí definice vztahující se také na účastníky zvláštních řízení byla stejně jako definice druhá, začleněna do ZŘS, který jí upravuje v §6 odst. 1. když stanoví, že *v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je účastníkem řízení (dále jen „účastník“) navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení rozhodováno*. Jak je z dikce zákona zřejmé, tak toto ustanovení

¹⁶ WINTEROVÁ, A., et kol. *Civilní právo procesní*. Praha : Linde Praha, a.s., 2011, s. 151, ISBN 978-80-7201-842-0.

¹⁷ BUREŠ, J., et kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 6. vydání*. Praha, C.H. Beck 2003, s. 313, ISBN 80-7179-739-1.

vymezuje účastníky těch typů zvláštních řízení, která jsou zahajovaná z pravomoci soudu, tzv. beznávrhová. Lze říci, že tato druhá definice vymezuje účastníky zvláštních řízení ještě širěji než definice předchozí, jelikož okruh účastníků není omezen zákonným výčtem a je povinností soudu účastníky řádně určit. Soud je pak veden především kritériem, které říká, že účastník musí mít práva a povinnosti ve vztahu k předmětu řízení.

ZŘS rovněž předpokládá situaci, kdy nebylo zahájeno řízení s věcně legitimovaným účastníkem, a stejně tak reflektuje možnost přibrání účastníka po zahájení řízení. Tyto případy jsou zahrnuty do §7 odst. 1 ZŘS, který stanoví, že *jestliže někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, soud, jakmile se o něm dozví, jej přibere do řízení jako účastníka. Proti takovému usnesení není odvolání přípustné.* V opačné situaci, v níž by se řízení účastnila osoba bez vztahu k projednávané věci, soud usnesením její účast na řízení ukončí.

Jak již bylo zmíněno ZŘS zná typy zvláštních řízení, která mohou být zahajována jak z dispozice navrhovatele, tak z iniciativy soudu. V případech, na něž by dopadaly obě definice účastníků nesporného řízení, je třeba dát přednost výslovnému vymezení. Takto by tomu bylo v případě řízení o dědictví, které lze rovněž zahajovat bez návrhu.¹⁸ V souvislosti s problematikou vymezení účastníků dle ZŘS je vhodné zmínit, že ačkoliv je OSŘ ve vztahu k ZŘS subsidiárním předpisem, neužijí se jeho některá ustanovení vztahující se na vymezení účastníků dle OSŘ (například §91 OSŘ, o společenství účastníků, §93 o vedlejších účastníkovi).

2. 4. Náhrada nákladů řízení dle ZŘS

Vztah subsidiarity a speciality mezi OSŘ a ZŘS se projevuje i v oblasti náhrady nákladů řízení. ZŘS k problematice náhrady nákladů v obecné rovině věnuje v §23, §24, když stanoví, že:

§23 Bylo-li možné zahájit řízení i bez návrhu a v řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu.

¹⁸ WINTEROVÁ, A., et kol. *Civilní právo procesní*. Praha : Linde Praha, a.s., 2011, s. 152, ISBN 978-80-7201-842-0.

§24 Soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva.

Z citovaných ustanovení plyne, že stejně jako v případě vymezení účastníků dle ZŘS je zapotřebí i zde respektovat dělení zvláštních řízení na návrhová a beznávrhová, zahajovaná z pravomoci soudu. Na základě uvedeného se pak náhrada nákladů řízení bude odvíjet od toho, jakým způsobem bylo zvláštní řízení zahájeno. Nicméně pro účely náhrady nákladů řízení je nutné přihlížet k dalším speciálním úpravám obsaženým ve zvláštní části ZŘS, kde vybraná řízení vymezují povinnost hrazení nákladů řízení bez ohledu na uvedená ustanovení. V tomto směru lze říci, že je princip speciality zdvojen ve vztahu k OSŘ, když se zmíněná ustanovení obecné části ZŘS nepoužijí, pokud zvláštní část ZŘS nestanoví jinak (k tomuto viz. 3. 1). V neposlední řadě je ve věci náhrady nákladů řízení dle ZŘS nutné reflektovat fakultativní sankci hrazení nákladů řízení dle §24 ZŘS.

2. 4. 1. Náhrada nákladů zvláštních řízení zahajovaných i bez návrhu a všech manželských a statusových

V případě řízení, které může být zahajováno i bez návrhu, ZŘS pro účely náhrady nákladů řízení stanoví pravidlo, dle kterého si každý účastník nese své náklady sám. Uvedená zásada je logickým projevem veřejného zájmu na řízení zahajovaném z iniciativy soudu, kde účastníci řízení z povahy věci nenesou odpovědnost za výsledek řízení takovou měrou jako v řízení sporném, či v návrhových typech zvláštních řízení. Přílišnou tvrdost tohoto ustanovení pak zmírňuje fakultativní možnost dle věty druhé citovaného §23 ZŘS, kdy lze *...náhradu nákladů řízení přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu.* Aplikací tohoto ustanovení tak bude kompenzována například nemožnost užití §146/2 OSŘ, upravující situaci náhrady nákladů řízení účastníka, který zavínil zastavení řízení. Ustanovení §23 ZŘS se však nebude aplikovat¹⁹ jako speciális ve vztahu k §147 odst. 1 OSŘ, který upravuje odpovědnost účastníka za navýšení nákladů řízení pro událost, k níž došlo na jeho straně. Zde bude ovšem zapotřebí přihlížet ke skutečnosti, že v řízení dle ZŘS nejde o sporná řízení, v nichž by účastníci

¹⁹ Stejně tak nebyla v ZŘS upravena náhrada nákladů řízení vůči státu jakožto účastníku řízení a i zde se užije §148 OSŘ.

odpovídaly i za náhodu, naopak odpovědnost účastníků za jednání úmyslné či nedbalostní zůstává zachována.²⁰

2. 4. 2. Náhrada nákladů zvláštních řízení zahajovaných na návrh.

Pro náhradu nákladů zvláštních řízení zahajovaných na návrh, ZŘS nestanoví zvláštní úpravu. Bude tedy platit výše citovaný §24 ZŘS, vztahující se na všechna řízení upravená v ZŘS, dle kterého je povinen hradit náklady řízení ten, kdo podal návrh na zahájení řízení ... *ačkoliv šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva*. Přičemž tyto dvě podmínky musí být naplněny kumulativně. Uložení povinnosti náhrady nákladů bude v tomto případě v diskreci soudu, který bude vázán mantinely zmíněných neurčitých právních pojmů. Zda účastník řízení jedná ze svévole určuje především jeho subjektivní vztah k předmětu řízení, tedy to za jakým účelem návrh podává. Potom bude svévolně jednat například ten účastník, který návrh podává v úmyslu poškodit protistranu, zhoršit její postavení. K pojmu zjevné bezúspěšnosti lze uvést, že zjevně bezúspěšné je takové podání navrhovatele obsahující tvrzení, z kterých je zřejmé, že jim nemůže být vyhověno.²¹

Vzhledem k absenci speciální právní úpravy vztahující se na návrhová zvláštní řízení bude užito §137 a násl. OSŘ a stejně tak §142 a násl. OSŘ, avšak vzhledem k charakteru zvláštních řízení, kdy jak bylo výše uvedeno nejde mezi účastníky řízení o spor, bude nutné užití zmíněných ustanovení OSŘ omezit na případy, kdy mezi účastníky vznikne právní nesoulad (reálný spor), jehož vyřešení má podstatný vliv na rozhodnutí ve věci samé. Takto by tomu bylo například v řízení o osvojení dle §427 a násl. ZŘS, v případě úspěchu navrhovatele a protistrany (rodičů), kteří uvádějí konkrétní protiargumenty a usilují o zamítnutí návrhu.²²

Vedle shora uvedených kritérií určujících povinnost k náhradě nákladů řízení ZŘS upravuje náhradu nákladů řízení ve své zvláštní části. Konkrétně tak činí u těchto zvláštních řízení (o svéprávnosti dle §34 a násl ZŘS, zvláštní řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotnickém ústavu dle §66 a násl. ZŘS, zvláštní řízení o pozůstalosti dle §98 a násl. ZŘS, zvláštní

²⁰ SVOBODA, K. *Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních*: Právní rozhledy, 2014, č.2, s. 39. ISSN 1210-6410.

²¹ K pojmu zjevné bezúspěšnosti např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.2.2014, sp.zn. 21 CDo 987/2013.

²² SVOBODA, K. *Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních*: Právní rozhledy, 2014, č.2, s. 39. ISSN 1210-6410.

řízení ve věci výkonu rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé dle §497 a násl. ZŘS).

3. Zákon o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 292/2013 Sb. Zákon o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) byl schválen 12. 9. 2013 s účinností od 1. 1. 2014. Předpis byl přijat v návaznosti na komplexní soukromoprávní rekonstrukci občanského a obchodního práva. Předmětem zájmu této části diplomové práce bude systematika zákona, dále pak budou blížeji rozebrány důvody, které zákonodárce vedly k přijetí této normy. Druhá část této kapitoly bude věnována specifikům řízení dle obecné části ZŘS s důrazem na fázi řízení před zahájením.

3. 1. Systematika zákona o zvláštních řízeních soudních a jeho vztah k občanskému soudnímu řádu

Jak již bylo v úvodu diplomové práce zmíněno, do ZŘS byla začleněna nesporná řízení, která byla do 31. 12. 2013 obsažena v OSŘ č. III, hl. V. (§175a a násl.). Nutno však doplnit, že ZŘS se neomezuje pouze na nesporná řízení, ale upravuje i jiná zvláštní řízení, která jsou svojí povahou sporná, nicméně se do značné míry odlišují od běžného režimu sporných řízení.²³ Předpis je členěn na tři části: obecnou část, zvláštní část a část přechodných a závěrečných ustanovení.

De lege ferenda by obecná část měla tvořit všeobecný základ právní úpravě vymezené v části zvláštní, avšak není tomu tak. Již v obecné části ZŘS rozlišuje mezi řízeními, která lze zahajovat na návrh tzv. návrhová řízení a řízeními, která jsou zahajovaná z pravomoci soudu. Uvedené rozdělení se taktéž projevuje v odlišném určení účastníků řízení, rozhodování o náhradě nákladů řízení (k tomuto viz. kapitola 2. 3. 2., 2. 4.). V případě návrhových typů zvláštních řízení se neužije vyšetřovací zásada, která je pro nesporná řízení charakteristická. ZŘS tedy upravuje jednak řízení nesporná (zahajovaná z pravomoci soudu), tak i zvláštní řízení sporná (návrhová), pro která platí zásada subsidiarity OSŘ v jiném rozsahu. V tomto ohledu lze říci, že snaha tvůrců ZŘS oddělit za pomoci tohoto zákona řízení sporná od řízení nesporných neuspěla. Tento původní záměr by byl naplněn, pokud by se ustanovení obecné části ZŘS prakticky bez výjimky

²³ Na základě uvedeného de facto vznikají dva druhy sporných řízení.

vztahovala na všechna řízení upravená ve zvláštní části. Za tímto účelem měl zákonodárce do ZŘS zařadit jen ta řízení, která je možné zahájit i bez návrhu, a výše zmíněná návrhová řízení ponechat v úpravě OSŘ.²⁴

Zvláštní část bude po obsahové stránce předmětem čtvrté kapitoly této diplomové práce. Z formálního hlediska je zvláštní část ZŘS rozdělena do pěti hlav, v tomto směru kopíruje systematiku NOZ. Obsahový výčet zvláštní části je vymezen v §2 ZŘS, avšak je vhodné uvést, že zvláštní část k uvedeným typům řízení netvoří celistvou právní úpravu. Pro řízení ve věcech obchodního rejstříku, potažmo tedy řízení, které se přímo dotýká existence právnických osob, vznikl nový zákon č. 304/2013 Sb. O veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

ZŘS je ve vztahu k OSŘ v poměru speciality, když §1 odst. 2 ZŘS uvádí, že: *Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád.* Tato část ustanovení vyjadřuje specialitu ZŘS v čisté podobě. Dle uvedeného platí, že pokud ZŘS obsahuje speciální právní úpravu daného zvláštního řízení, použije se tato zvláštní úprava. Pokud zvláštní úprava absentuje, užijí se ustanovení OSŘ, zejména pak ustanovení o vyloučení soudců a soudních zaměstnanců dle §14-§17 OSŘ, o úkonech soudu a úkonech účastníků dle §36-§44, předvolání a předvedení dle §51-§52 OSŘ atd. Vedle uvedeného poměru je vztah mezi OSŘ a ZŘS veden tzv. zbytkovou subsidiaritou, když odst. 3 shora citovaného ustanovení uvádí, že: *Nevyplývá-li z povahy jednotlivých ustanovení něco jiného, použijí se ustanovení tohoto zákona vedle občanského soudního řádu.* Toto pravidlo modifikuje klasický přednostní vztah speciálních předpisů vůči generální předpisům a znamená, že aplikace ustanovení ZŘS nevyklučuje souběžnou aplikaci ustanovení OSŘ. Za příklad lze zmínit právní úpravu odvolání dle §28 ZŘS, kde zákon doplňuje úpravu odvolání dle §202 a násl. OSŘ.²⁵ Vedle uvedených případů, kdy se výlučně použije ZŘS nebo oba předpisy současně, ZŘS upravuje i instituty, které občanský soudní řád nezná, ale počítá s jejich užitím i v případě sporného řízení (jedná se například o právní úpravu jiného soudního roku dle §18 ZŘS).²⁶

²⁴ SVOBODA, K. 2014. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., s. 23-24., ISBN 978-80-7478-512-2.

²⁵ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 20., ISBN 978-80-7478-683-9., ISBN 978-80-7478-683-9.

²⁶ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 3., ISBN 978-80-7400-297-7.

3. 2. *Důvody vedoucí k vzniku ZŘS*

Přijetí samostatného právního předpisu a rozdvojení civilního procesu mezi dva hlavní předpisy vychází z legislativní koncepce německé a rakouské právní úpravy.²⁷ V tomto směru lze říci, že je uvedené řešení konzervativním, když byly za vzor vzaty výše jmenované sousední země, které s takovýmto systémem mají zkušenosti již delší dobu (k tomuto viz. kapitola 3. 4.).

Vedle uvedeného řešení připadala v úvahu novelizace tehdy platné právní úpravy obsažené v OSŘ, či vytvoření zcela nového kodexu občanského práva procesního.²⁸ Pro vyčlenění samostatného právního předpisu zvláštním řízením hovoří hned několik argumentů, které budou rozebrány níže. Za argument hovořící proti vzniku samostatné normy bych uvedl myšlenku, kterou vyřkl soudce Jirsa na konferenci Právní prostor 2014 v rámci svého příspěvku k nově přijatému ZŘS, dle které bychom v rámci jednotnosti a zpřehledňování právního řádu neměli přijímat další procesní normy vůbec, ale měli bychom se především snažit o maximální sjednocení procesních pravidel a to doslova skrze jednotlivá právní odvětví, jako například jednotně upravit doručování pro řízení civilní a řízení trestní.²⁹

Za nejméně vhodný způsob, jakým by uvedená problematika měla být vyřešena, lze považovat výše zmíněný záměr vzniku nového kodexu procesního práva. V tomto směru autor práce plně souhlasí se závěrem, dle kterého v situaci hmotněprávní nejistoty nelze riskovat nejistotu procesněprávní.³⁰ Za hlavní důvody, které vedly k současnému řešení právní úpravy zvláštních řízení je možné považovat důvody historické, důvody mající původ v samotném charakteru nesporných řízení, důvody spočívající v rekodifikaci soukromého práva a důvody vycházející z komparace českého právní úpravy se zahraničními úpravami sousedních států.³¹

²⁷ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních.* (Důvody legislativní změny-IV. Komparace s vybranými státy evropského prostoru), In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 20.12.2014].

²⁸ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních.* (Zvažované varianty legislativního řešení), In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 20.12.2014].

²⁹ JIRSA, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda [online]. 20.6.2014 [vid. 25.12.2014]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rozenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>.

³⁰ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních.* (Zvažované varianty legislativního řešení), In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 20.12.2014].

³¹ tamtéž (Důvody legislativní změny).

3. 2. 1. *Důvody přijetí ZŘS spočívající v rekodifikaci soukromého práva.*

Za hlavní důvod vzniku ZŘS lze nepochybně považovat skutečnost komplexní rekodifikace soukromého práva, která byla provedena přijetím dvou hlavních předpisů,³² kterými jsou NOZ a ZOK.³³ Je vcelku zřejmé, že mezi základními předpisy soukromého práva a procesními předpisy musí panovat vztah naprosté komplementarity, kdy je nepřipustné, aby nedostatek procesněprávní úpravy znemožňoval realizaci hmotněprávního institutu. Ve vztahu prolínání práva procesního a práva hmotného se nabízí otázka, jakým způsobem na sebe tyto dva protipóly působí. Předmětnou otázkou se ve své monografii zabývá Svoboda, přičemž dovozuje, že občanské právo procesní je vedeno jednotnými pravidly, která stanoví, kdo z účastníků je zatížen břemenem tvrdit a prokazovat a stanovením mechanismů naplňování těchto norem. Toto pravidlo se uplatní při aplikaci jakéhokoliv hmotného práva.³⁴

Dle důvodové zprávy se meritum změn, jež nastaly přijetím NOZ po procesní stránce promítá do oblasti nesporných řízení tedy ZŘS. V souvislosti s tímto lze hovořit o změnách terminologických a změnách věcných v případě, kdy nová právní úprava přináší institut, který právní řád doposud nezná. Tato kapitola se omezí pouze na změny terminologické, které se dotkly již dříve existujících právních pojmů. Věcná stránka změn přijatých s NOZ bude předmětem podrobnějšího rozboru čtvrté části této práce. Mezi nejvýznamnější terminologické změny, které se promítly do občanského práva procesního lze řadit pojem svéprávnosti, právního jednání, právní osobnosti, pozůstalosti.

K pojmu svéprávnosti lze uvést, že NOZ rozlišuje mezi pojmem právní osobnost tj. způsobilost mít práva a povinnosti, a pojmem svéprávnosti, který NOZ zavádí namísto dříve platného pojmu způsobilosti k právním úkonům, jenž v sobě nesl podmínku zletilosti. Dle současné právní úpravy tak není nabytí svéprávnosti podmíněno zletilostí. NOZ dále upravuje zvláštní případy nabytí

³² Vedle těchto předpisů byly přijaty i další doprovodné zákony, jejichž přijetí se promítlo do civilního procesu, jako například zákon č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

³³ Zde považuji za vhodné uvést, že přijetí ZŘS neprovázela taková medializace jako v případě NOZ, ZOK, kterým byla věnována tematicky zaměřená webová stránka, byly tisknuty informační brožury atd.

³⁴ SVOBODA, K. *Nové instituty českého civilního procesu*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 193-203., ISBN 978-80-7357-722-3.

svéprávnosti a to emancipací neboli přiznáním svéprávnosti a uzavřením manželství.³⁵

NOZ namísto dříve platného pojmu právního úkonu zavádí pojem právního jednání, který je nepochybně obsahově širším pojmem, když §545 NOZ stanoví, že *vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.* Uvedené rozšiřující ustanovení však ještě neznamená, že by tyto následky nebyly spojeny s dříve platnou definicí právního úkonu, avšak v současné době explicitně vymezené náležitosti právního jednání nebyly vždy považovány za samozřejmé.³⁶ S pojmem právního jednání se v případě ZŘS lze nejčastěji setkat v hl. třetí zvláštní části věnované řízení o pozůstalosti.

K pojmu pozůstalosti lze ve shodě s výše uvedenými terminologickými změnami uvést, že i zde zákonodárce přistoupil k rozšiřujícímu vymezení. Pojem pozůstalosti je pojat jako jmění zůstavitele k okamžiku zůstavitelovy smrti, resp. jako ta jeho část, která je způsobilá přejít na dědice jako na právního nástupce, zatímco dědictví je to z pozůstalosti, co skutečně připadá jako jmění osobě, která je dědicem. Z těchto důvodů je potřebné mezi pozůstalostí a dědictvím pojmově rozlišovat.³⁷

3. 2. 2. Historické a komparativní důvody přijetí ZŘS

Vzhledem k tématu diplomové práce se v popisu historických souvislostí, jež vedly k přijetí ZŘS omezím pouze na zásadní milníky vývoje nesporných řízení na území Českých zemí. Domnívám se, že důvod přijetí ZŘS spočívající v historické souvislosti přímo neobjasňuje záměr přijetí předmětné právní normy, ale lze dovozovat, že touto historickou souvislostí je poukazováno na skutečnost určité tradice namísto vysvětlení potřeby přijetí ZŘS.

Za první ucelený kodex, upravující nesporná řízení na našem území, lze považovat Císařský patent z 9. 8. 1854, č. 208/1854 z. ř., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných věcech (dále jen „patent“). Tento patent platil na území země České a Moravskoslezské, nikoliv však na území Slovenska

³⁵ JANEČKOVÁ, E. et kol. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. Praha: Linde, 2012. s. 154., ISBN 978-80-7201-870-3.

SVOBODA, K. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014., s. 23-24., ISBN 978-80-7478-512-2.

³⁶ ELIÁŠ, K., et kol. *Občanské právo pro každého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 26. ISBN 987-80-7478-014-1.

³⁷ *Důvodová zpráva vládního návrhu občanského zákoníku.*, (k §1475-§1479), In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 29.12.2014].

a Podkarpatské Rusi.³⁸ Je vhodné zmínit, že se v příslušnosti a pravomoci k některým nesporným řízením do přijetí této normy projevovala konkurence mezi soudy a správními úřady. V případě některých nesporných řízení tak došlo k přenosu působnosti ze správních úřadů na soudy (jednalo se například o řízení o schválení adopce).³⁹ Zůstala však i řízení, ke kterým byl příslušný soudní i správní orgán, jak tomu bylo v případě dobrovolných odhadů statků státních a dražeb.⁴⁰ Právní úprava nesporných řízení obsažená v tomto patentu se vyznačovala značnou roztržitostí. V tomto lze považovat za nadčasové tvrzení Hory, který uvedenou roztržitost, která pro právní úpravu zvláštních řízení platí do současnosti, odůvodňuje rozmanitostí nesporných řízení, a z toho vyplývající nemožností vytvoření jednoho komplexního předpisu upravujícího nesporná řízení.⁴¹ Patent tedy ani zdaleka netvořil komplexní právní úpravu nesporných řízení, neboť pro nesporná řízení se užil občanský zákon, notářský řád, dále pak například knihovní řád, zákon o organizaci soudů, zákon o amortizaci listin ztracených.⁴² Systematika patentu byla do jisté míry shodná se současnou úpravou. V tomto duchu se tedy předpis dělil na všeobecnou část a části zbývající, které byly věnovány jednotlivým řízením. Patent stejně jako ZŘS výslovně definoval vyšetřovací zásadu, když v §2 odst. 6 stanovil, že soud je povinen přihlížet i ke skutečnostem, jež nebyly účastníky označeny. V případě dokazování patent rozlišoval mezi veřejnou listinou a soukromou listinou.⁴³ Za poměrně zásadní odlišnost v současné úpravě absentující, lze považovat existenci koncentrace řízení obsažené v §2 odst. 9., kde patent přímo stanoví fakultativní možnost soudu určit účastníkům lhůtu k provedení úkonu a zároveň odkazem na §19 umožní k tomuto užití donucovacích prostředků. Za zmínku stojí také ustanovení §5 patentu, dle kterého může být účastník donucen ke kvalifikovanému podání prostřednictvím profesionála (tj. advokáta) bez ohledu na možné odepření spravedlnosti. V jistém smyslu nadčasovou byla zvláštní část patentu, která platila i po novele z 19. 6. 1931, kterou představoval, zákon č. 100/1931 Sb. O základních ustanoveních řízení nesporného. Uvedená novela rušila obecnou část patentu, přičemž ponechala v platnosti ustanovení zvláštní

³⁸ HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1931. s. 8. č.nár.bibl. cnb000792612.

³⁹ Za další zásadní odlišnost patentu lze považovat úpravu vidimace, jež dnešní právní řád podřazuje pod právní úpravu správního práva.

⁴⁰ OTT, E. *Řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1905. s. 31-32. č.nár.bibl. cnb001267117.

⁴¹ HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1931. s. 7., č.nár.bibl. cnb000792612.

⁴² OTT, E. *Řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1905. s. 29-30. č.nár.bibl. cnb001267117.

⁴³ k uvedenému viz. §8, 208/1854 Z.ř. Císařský patent, kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech.

části o jednotlivých řízeních. Ani tento předpis nebyl komplexním ve vztahu k nesporným řízením, neboť vedle něj platily jednak zvláštní předpisy přijaté spolu s patentem viz. výše, tak i zvláštní předpisy přijaté v průběhu účinnosti patentu. Jednalo se například o cís. nařízení č. 275 ř. z. o umoření listin z 31. 8. 1915, cís. nařízení č. 207 ř. z. o zbavení svéprávnosti z 28. 6. 1916, dále pak byly přijaty zvláštní předpisy, s jejichž vznikem je spojena doba poválečná, jako byly předpisy vztahující se k ochraně nájemníků, pozemkové reformě.⁴⁴ Pokud bychom zákon č. 100/1931 Sb. O základních ustanoveních řízení nesporného po obsahové stránce porovnali s patentem, je vcelku zřejmé, že oba výše zmíněné předpisy vycházely ze stejných základů, neboť je zde velké množství shodných prvků. Oba předpisy byly vedeny obdobnými obecnými principy řízení (např. zásada vyšetřovací), na druhé straně se tyto předpisy odlišují například tím, že předpis z roku 1931 nepřistoupil ke shora uvedenému institutu nuceného právního zastoupení viz. §5 patentu s odůvodněním, že tento institut je Československému právnímu řádu neznámý a není zapotřebí jeho další existence.⁴⁵ Obdobně jako patent i zákon z roku 1931 upravoval fakultativní možnost koncentrace řízení, když tuto pravomoc svěřuje soudu ve věcech, v nichž je žádoucí co možná nejrychlejší projednání věci.⁴⁶ Stejně jako patent, i zákon č. 100/1931 Sb. O základních ustanoveních řízení nesporného z roku 1931 rozlišuje důkazní váhu soukromé a veřejné listiny.⁴⁷

Vzhledem k historickým reáliím je vliv susedních právních úprav nesporného řízení nezpochybnitelný. Tento materiální pramen práva se na vývoji Českého právního řádu podílí i v současnosti. V tomto směru dovozují, že důvody historické přímo souvisí s důvody komparativními. Za vhodný příklad zahraniční právní úpravy nesporných řízení lze vzít úpravu obsaženou v Německém právním řádu. Německý právní řád v roce 2009 přijal zásadní normu, vztahující se k nesporným řízením, jímž je zákon o reformě řízení ve věcech rodinných a ve věcech nesporného soudnictví (Gesetz zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in Angelegenheiten der Freiwilligen Gerichtsbarkeit – dále jen „FamFg“). Zákon nabyl účinnosti k 1. 9. 2009 a nahradil doposud platnou

⁴⁴ HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1931. s. 9., č.nár.bibl. cnb000792612.

⁴⁵ HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: Všehrd. 1931. s. 43., č.nár.bibl. cnb000792612.

⁴⁶ k uvedenému viz. §29 zákona č. 100/1931 Sb. Zákona o základních ustanoveních řízení nesporného.

⁴⁷ k uvedenému viz. §28 zákona č. 100/1931 Sb. Zákona o základních ustanoveních řízení nesporného.

právní úpravu (Gesetz zur freiwilligen Gerichtsbarkeit – dále jen „FGG“).⁴⁸ Z uvedeného plyne, že Německý právní řád již prošel evolucí vyčlenění speciálního předpisu nesporným řízením, ke kterému český právní řád přistoupil k 1. 1. 2014.

Jak již z názvu FamFg vyplývá, tento předpis se zaměřuje především na řízení ve věcech rodinných. Za tímto účelem FamFg zavádí instituci velkého rodinného soudu tzv. „soudu pro rodinné záležitosti“. Německý zákonodárce tím nemyslel vznik nového soudního orgánu ve smyslu institucionálním, ale vznik zvláštního soudního kolegia okresních soudů.⁴⁹ V tomto směru se organizace soudnictví v ČR drží obdobného modelu, kdy pro specifickou působnost nejsou vytvářeny soudní orgány ad hoc, nýbrž je uvedena věc souzena kolegiem k tomu specializovaným.⁵⁰ FamFg lze stejně jako ZŘS rozdělit na zvláštní a obecnou část, přičemž obecná část je jakousi základní strukturou předpisu. Nutno však dodat, že i jednotlivé zvláštní části mají své obecné struktury. Obdobnou shodu se ZŘS lze demonstrovat na zásadě vyšetřovací a s tím související zásadě ofiiality, kterými je FamFg vedeno. Zde je však zapotřebí zmínit jisté odlišnosti v prostředcích, které k realizaci uvedených zásad předpis soudu svěřuje. Při stanovení účastníků řízení FamFg rozlišuje mezi účastníkem, který je povinen, oprávněn spolupracovat, či účastníkem, který je rozhodnutím na svých právech dotčen. K povinnosti objasňování skutkového stavu může být účastník, jenž je povinen spolupracovat, donucován předvedením, pořádkovou pokutou, což jsou shodné donucovací prostředky, které zná ZŘS. Vedle těchto však FamFg zná institut donucovací pokuty a donucovací vazby dle §35, §33 FamFg.⁵¹ Lze tedy říci, že německé právo oproti české úpravě rozšiřuje možnosti donucovacích prostředků. Uvedené rozšíření donucovacích prostředků je nepochybně vedeno veřejným zájmem, který je pro nesporná řízení charakteristický. Další odlišností FamFg je pojetí rozhodování o náhradě nákladů řízení, kdy je rozhodnutí v této věci plně svěřeno soudu, jenž rozhodne na základě svého vlastního uvážení.⁵² Soud tedy není v tomto jakkoliv vázán a záleží pouze na jeho subjektivní diskreci.

⁴⁸ ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010. s. 79., ISBN 978-80-87212-50-9.

⁴⁹ Tamtéž s. 81.

⁵⁰ Uvedené se promítá například v soudnictví ve věcech mládeže dle zákona č. 218/2003 Sb. *Zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*.

⁵¹ ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Praha: Leges, 2010. s. 85-87., ISBN 978-80-87212-50-9.

⁵² Tamtéž s. 89.

Soud dle FamFg rozhoduje formou usnesení. Pokud však usnesení neobsahuje poučení o opravných prostředcích, nemá tato skutečnost vliv na platnost a právní moc usnesení. V tomto případě je však možné zažádat o navrácení lhůty k provedení úkonu dle §17 FamFg. Stejně jako ZŘS zná FamFg možnost ukončení řízení uzavřením smíru, zde však německá právní úprava explicitně vedle požadavku zákonnosti stanoví soulad smíru se zájmem dítěte. FamFg zná opravný prostředek ve formě stížnosti dle §68 FamFg. Uvedené ustanovení také upravuje situaci, kdy není stížnosti ve formě autoremedury vyhověno. V takovém případě je stížnost postupována nadřízenému soudu.⁵³ K tomuto lze uvést, že takto konstruovaný opravný prostředek je českému právnímu řádu znám především v oblasti správního a trestního práva. Pokud bychom shrnuly výše uvedené rozdíly a shody německého FamFg s českým ZŘS, lze z uvedené komparace vyvodit, že německá právní úprava obsahuje více prvků příznačných pro veřejnoprávní procesní předpisy.

3. 3. Místní a věcná příslušnost řízení dle ZŘS

Obligatorní podmínkou zahájení civilního řízení je správné určení příslušnosti soudu. I v případě určení příslušnosti a to jak věcné, tak i místní je opětovně zapotřebí zmínit vztah speciality ZŘS k OSŘ, jelikož uvedená specialita se projevuje i v odlišném určení místní a věcné příslušnosti. Rozhodná kritéria pro jejich určení jsou obsažena v obecné části ZŘS.

Místní příslušnost určuje, který konkrétní soud z množiny soudů téhož stupně je příslušný věc projednat.⁵⁴ Obecné pravidlo pro určení místní příslušnosti dle ZŘS je obsaženo §4 odst. 1, který stanoví, že *pro řízení je příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li tento zákon jinak.* V případě uvedeného pravidla pro určení místní příslušnosti je však nutné zmínit, že se bez speciálních odchylek obsažených ve zvláštní části užije sporadicky. Při určování místní příslušnosti bychom mohli provést rozdělení zvláštních řízení, kde se uvedené ustanovení použije bez výjimky, jako tomu je v případě řízení ve věcech kapitálového trhu dle §316 a násl. ZŘS., řízení o povolení uzavřít manželství dle §367 a násl. ZŘS. Druhou skupinou by pak mohla být zvláštní řízení, kde je místní příslušnost určována na základě kritérií praktičnosti, jako je tomu v případě řízení ve věcech svěřenského fondu dle §94 a násl. ZŘS, řízení o

⁵³ Tamtéž s. 88-89.

⁵⁴ SVOBODA, K. et. kol.. *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013, s. 301., ISBN 978-80-7400-506-0.

úschovách dle §289 a násl. ZŘS. Je však namístě uvést, že tyto odchylky určení místní příslušnosti jsou shodně jako §4 ZŘS vedeny zájmem účastníků. Za vhodný příklad toho, jak uvedené kritérium praktičnosti vystupuje do popředí lze uvést speciální úpravu místní příslušnosti řízení o některých otázkách, týkajících se právnických osob dle §86 odst. 3. ZŘS, který stanoví, že *ve věcech zakládáné právnické osoby je pro určení místní příslušnosti rozhodné její budoucí sídlo, má-li být na území České republiky.*

Odst. 2 §4 ZŘS určuje místní příslušnost v případě řízení nezletilého účastníka řízení, která je vedena jeho bydlištěm. Zde je nutné zmínit, že toto ustanovení se na rozdíl od výše analyzovaného užije vždy a je tedy univerzálním i ve vztahu k zvláštní části ZŘS. Poměrně zásadním ustanovením pro určení místní příslušnosti je §5 ZŘS, který taxativně vymezuje typy řízení, pro které se neužije zásada *perpetuatio fori*, na základě které jsou pro určení místní příslušnosti až do skončení řízení rozhodné okolnosti v době jeho zahájení.⁵⁵ Jedná se o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věcech opatrovnických, v řízení o svéprávnosti. Nutno však podotknout, že tato delegace řízení aktuálně místně příslušnému soudu je fakultativní a rozhodujícím kritériem je opět zájem osoby, vůči které se řízení vede. Z výše uvedeného pak plyne, že pro určení místní příslušnosti se §105 odst. 1 OSŘ užije jen částečně vyjma taxativně vyjmenovaných zvláštních řízení dle §5 ZŘS .

S ohledem na strohost právní úpravy věcné příslušnosti obsažené v §3 ZŘS je v souladu se vztahem subsidiarity zapotřebí v širší míře aplikovat ustanovení OSŘ. Jak věcná, tak i místní příslušnost jsou podmínkami řízení ve smyslu §103 OSŘ, pro jejich posuzování se uplatňují pravidla upravená v §104a, §104b, §104c a §105. Věcná nepřislušnost je odvolacím důvodem a jinou vadou řízení ve smyslu §242 odst. 3.⁵⁶ Dle §104 OSŘ je věcná příslušnost zkoumána na rozdíl od místní příslušnosti v průběhu celého řízení a změny okolností v průběhu řízení nemají na určení věcné příslušnosti vliv. Pro samotné určení věcné příslušnosti je zásadní předmět sporu, který je vymezen skutkovými okolnostmi vylíčenými v návrhu.⁵⁷ ZŘS vymezuje věcnou příslušnost v §3, jenž stanoví obecnou věcnou příslušnost v prvním stupni okresních soudů. Speciální věcná příslušnost platí pro řízení ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich

⁵⁵ Tamtéž, s. 367.

⁵⁶ Tamtéž, s. 31.

⁵⁷ JIRSA, J. et. kol. *Občanské soudní řízení, soudcovský komentář. II. Kniha.* Praha: Havlíček Brain Team 2014, s. 139., ISBN 978-80-87109-46-5.

zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora, přeměn a otázek statusu veřejné prospěšnosti, ve věcech opatrovnictví právnických osob, o úschovách za účelem splnění dluhu poskytnout dorovnání protiplnění nebo náhradu škody více osobám na základě rozhodnutí soudu podle zákona o obchodních korporacích nebo zákona o přeměnách obchodních společností a družstev, ve věcech kapitálového trhu, o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže, o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory nebo Komory daňových poradců k seznámení se s obsahem listin. K těmto řízením je dle §3 odst. 2 ZŘS věcně příslušný krajský soud. Soustředění věcné příslušnosti v určitých typech řízení u vyšší soudní instance může být vedeno různými důvody, například lze zmínit vyšší typovou složitost věci vyžadující užší specializaci, hodnotu předmětu sporu, povahu právních vztahů, menší obvyklost či zvýšený veřejný zájem.⁵⁸

3. 4. Postup před zahájením řízení a zahájení řízení dle ZŘS

Vztah speciality ZŘS ve vztahu k OSŘ se projevuje i v případě úpravy předběžných opatření. Předběžná opatření jsou procesní instituty, které lze užít jak v průběhu řízení, tak před podáním návrhu na zahájení řízení. V obecné rovině jsou upravena v §12 ZŘS, který v odst. 1 stanoví že, *pokud lze zahájit řízení i bez návrhu, lze nařídit bez návrhu i předběžné opatření; to neplatí v řízení o pozůstalosti*. Jak již bylo v této práci několikrát zmíněno, ZŘS rozlišuje mezi tzv. návrhovými typy řízení, řízení zahajovaná z moci úřední, řízení která lze zahájit oběma výše zmíněnými způsoby. Dle uvedeného členění ZŘS ukládá povinnost ke splnění jistoty k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, když v §12 odst. 3 uvádí, že složení jistoty k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením, se nevyžaduje, jde-li o předběžné opatření, které může soud nařídit i bez návrhu, ve věci ochrany proti domácímu násilí nebo ve věci výživného. Za použití argumentu a contrario lze dojít k tomu, že kromě řízení pozůstalostního z povinnosti složení jistoty nejsou vyňata výlučně návrhová zvláštní řízení. ZŘS upravuje i dvě speciální předběžná opatření, která byla do 31. 12. 2013 obsažena v OSŘ. Jedná se o předběžné opatření ve věcech domácího násilí dle §400 ZŘS a násl. (§76b OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013) a

⁵⁸ SVOBODA, K. et. kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 21., ISBN 978-80-7400-506-0.

předběžné opatření o úpravě poměrů dítěte ve smyslu §452 ZŘS a násl. (§76a OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013).

Pokud bychom komparovali dřívější právní úpravu uvedených předběžných opatření se současným stavem, pak lze jednoznačně říci, že došlo k rozšíření a propracování právní úpravy.

Je vcelku zřejmé, že základním předpokladem předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí je rychlost rozhodování. V případě určení místní příslušnosti v uvedeném případě došlo dle §400 ZŘS k zpřehlednění úpravy, když je určena dle obecného soudu navrhovatele namísto „společného obydlí“, jak tomu bylo předtím. ZŘS v případě uvedeného předběžného opatření jasně vymezuje účastníky řízení, kdy navrhovatel nemusí být nutně osoba shodná s osobou, vůči které násilí směřuje. Za další specifikum, které bylo ZŘS nově reflektováno v případě rozebíraného předběžného opatření, je procesní způsobilost, kdy je dle §403 odst. 3 účastníku přiznána plná procesní způsobilost v 16 letech. V tomto ohledu související odst. 2 zmíněného paragrafu stanoví, že navrhovatelem může být nezletilý, který se může nechat zastoupit advokátem, kdy pro udělení právní moci musí být dostatečně rozumově a mravně vyspělý. Z tohoto plyne, že soud musí zkoumat podmínku řízení, spočívající v přiznání procesní subjektivity navrhovateli. Jistý posun lze zaznamenat i v případě práv na straně povinného z předběžného opatření. ZŘS stanoví maximální možnou dobu trvání uvedeného předběžného opatření lhůtou 6 měsíců, přičemž návrh na vydání uvedeného lze opakovat až po 3 měsících od jeho zamítnutí. Za povšimnutí stojí i zvýšená potřeba existence odůvodnění zamítavého stanoviska s ohledem na oprávněné zájmy povinného. Soud v takovém případě musí uvést, jaká tvrzení a listiny má za prokázané, čím jsou osvědčeny, a proč považuje soud takové osvědčení za dostatečné.⁵⁹

V menší míře se obměny dotkly i druhého výše jmenovaného předběžného opatření, týkajícího se předběžné úpravy poměrů nezletilého dítěte dle §452 a násl. ZŘS. Předběžné opatření vychází z hmotněprávního základu, který je vymezen v §924 a násl. NOZ. Dle předchozí právní úpravy byl k podání návrhu na vydání tohoto předběžného opatření věcně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, zatímco novou právní úpravou byla tato pravomoc svěřena orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „ODSPOD“), který je zároveň jediným aktivně legitimovaným navrhovatelem dle §454 ZŘS.

⁵⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.1.2009, č.j. IV 1554/08-1.

Ustanovení §76a OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013 stanovilo, že *ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.* Dle §452 ZŘS je pro nařízení uvedeného předběžného opatření vyžadován *...nedostatek řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud předběžným opatřením upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.* Z dikce novelizovaného znění by se mohlo zdát, že došlo k rozšíření podmínek, za nichž bude uvedené předběžné opatření nařizováno, avšak vzhledem k tomu, že Ústavní soud i za předchozí právní úpravy judikoval, že podmínkou pro nařízení předběžného opatření není absence „jakékoliv péče“, ale i takové konání rodičů, které nelze pokládat za péči, jež je v zájmu dítěte.⁶⁰ Tímto novým zněním podmínek nařízení předběžného opatření není rozšiřována možnost jeho uložení. Za zmínku stojí i zvýšený zájem na vyslechnutí nezletilého, k čemuž je primárně povinen navrhovatel tohoto předběžného opatření, tedy ODSPOD. Součástí návrhu na nařízení předběžného opatření úpravy poměrů nezletilého dítěte je i zjištění stanoviska nezletilého dítěte. Pokud je navrhovatelem tato součást bezdůvodně opomenuta, měl by být návrh zamítnut, nejedná se však o překážku rei iudicate, a tudíž je navrhovatel oprávněn podat návrh nový.⁶¹

Přípravné řízení je procesním stádiem, které slouží především k objasnění předmětu řízení a to v době, kdy soudem ještě nebylo přistoupeno k projednání věci v hlavním řízení. Za důvody vedoucí k nařízení přípravného řízení lze považovat nemožnost rozhodnutí soudu při jediném jednání, nedostatečně vymezený předmět sporu, nemožnost soudu dobrat se ke splnění úkonu účastníka přes písemné výzvy, možná absence podmínek řízení.⁶² Přípravné řízení je procesním institutem, ke kterému je oprávněn a v určitých případech i povinen výlučně soud. Není tedy přípustné, aby přípravné řízení provedl vyšší soudní

⁶⁰ K tomuto např. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/2003.

⁶¹ SVOBODA, K. *Nový režim předběžného opatření, upravující poměry dítěte* [online]. 24.11.2014 [vid. 1.2.2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete>.

⁶² JIRSA, J. *K přípravnému jednání*. In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 5.2.2015].

úředník nebo asistent soudce. Jinak tomu je v případě tzv. jiného soudního roku (viz. níže). S režimem přípravného řízení dle OSŘ jsou spojeny určité procesní prvky, projevující se ve vztahu k hlavnímu řízení. Tyto charakteristické prvky přípravného řízení bychom mohly rozdělit na tzv. urychlující, tedy prvky projevující se v koncentraci řízení (§114c odst. 4, 5 OSŘ, §118b odst. 1 OSŘ) a tzv. kontumační (§114c odst. 6, 7 OSŘ). Za další prvky přímo nesouvisející s přípravným řízením, avšak mající obdobné účinky, lze jmenovat institut vydání rozsudku pro zmeškání dle §153 písm. b) OSŘ, institut kvalifikované výzvy k vyjádření dle §114 písm. b) OSŘ, provedení řízení dle §115 písm. a) OSŘ, vydání platebního rozkazu dle §172 OSŘ.

Ustanovení §17 ZŘS stanoví, že soud nevede přípravné jednání. Toto ustanovení však nelze pojímat tak, že přípravné řízení je soudu konajícimu řízení dle ZŘS zapovězeno ve výše uvedeném smyslu objasnění podmínek a okolností řízení. S ohledem na veřejnoprávní charakter zvláštních řízení, projevujících se v odlišných zásadách a způsobech vedení těchto řízení, jsou v režimu ZŘS vyloučeny výše uvedené kontumační a urychlující instituty, stejně tak se pro účely ZŘS neužijí další výše uvedené instituty usnadňující řízení (viz. §20, §25 ZŘS). Je namístě uvést, že ve vztahu k §17 ZŘS je ve zvláštní části obsažena řada speciálních ustanovení (k tomuto viz. kapitola 3. 5. 2).⁶³

Lze říci, že k účelu objasnění věci a dalších okolností řízení slouží mimo výše uvedené také institut tzv. jiného soudního roku. V případě jiného soudního roku se však uvedené objasňování děje za neformálních okolností a v zájmu účastníka. ZŘS definuje jiný soudní rok v §18, kde stanoví: *Považuje-li to soud za vhodné, svolá k přípravě a projednání věci jiný soudní rok a přizve k němu účastníky. Při jiném soudním roku dá soud účastníkům prostor, aby se k věci vyjádřili, nebo zjistí jejich stanoviska jiným vhodným způsobem. Dokazování lze při jiném soudním roku provádět, jen je-li to účelné a umožňuje-li to povaha věci.*

Způsob, místo a průběh jiného soudního roku určuje předseda senátu opatřením. Jiný soudní rok se může konat mimo soudní budovu nebo mimo obvyklou úřední dobu soudu. Z jiného soudního roku může předseda senátu vyloučit veřejnost. Jak již bylo uvedeno, provedením tohoto procesního úkonu může být pověřen vyšší soudní úředník, popřípadě asistent soudce, což je také možné považovat za prvek neformálnosti. Je však zapotřebí zmínit, že z důvodu

⁶³ SVOBODA, K. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 13-14., ISBN 978-80-7478-512-2.

zesílení těchto neformálních prvků a možné absence kontroly soudní moci veřejností je nutné tento institut aplikovat výlučně po naplnění shora uvedených kritérií. Zásadním důsledkem existence jiného soudního roku v právním řádu ČR je skutečnost nemožnosti provedení řízení bez přítomnosti účastníka s odůvodněním jeho absence, například vzhledem k jeho zdravotním indispozicím.⁶⁴ Jiný soudní rok je v režimu ZŘS fakultativní náhradou hlavního řízení. Institut jiného soudního roku je užíván i v případě sporných řízení, tedy v režimu OSŘ dle § 114a písm. f), který stanoví, že pro účely přípravy jednání činí předseda senátu „jiná vhodná opatření“. Je ovšem na místě uvést, že pojetí jiného soudního roku v režimu OSŘ není plnohodnotnou fakultativní náhradou řízení, jako tomu je v případě ZŘS. OSŘ jej pojímá jako doplňující neformální institut k přípravnému řízení a v tomto duchu pro něj neplatí výše zmíněné urychlující a kontumační prvky sporného řízení.⁶⁵

V souvislosti se zahájením civilního řízení lze hovořit o procesních účincích tohoto úkonu. Procesní účinky nastalé po zahájení řízení dle ZŘS nejsou zcela shodné s těmi, které vznikají v souvislosti se zahájením sporného řízení dle § 79 a násl. OSŘ. Po zahájení zvláštního řízení nedojde ke vzniku povinnosti zaplatit soudní poplatek, neuplatní se zásada perpetuatio fori. Lze však říci, že stejně jako v případě zahájení sporného řízení dochází i v případě zahájení zvláštního řízení k vymezení předmětu, tedy toho, čím se soud má a může zabývat. Stejně tak dochází k realizaci práva účastníka na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, přičemž se zahájením zvláštního řízení je spojena i překážka litispendence, vznik procesních práv a povinností účastníků řízení.⁶⁶

Zahájení řízení v obecné rovině upravují § 13, § 14 ZŘS. Podstatnou odlišností od právní úpravy zahájení sporného řízení dle § 79 OSŘ a násl. je způsob a forma jakou jsou řízení dle ZŘS zahajována. Dle § 14 ZŘS na řízení, která je možné zahajovat i bez návrhu⁶⁷ dopadá možnost zahájení ústní formou do protokolu. Tato možnost zahájení uvedených řízení ústní formou byla tímto ustanovením vyňata z § 42 OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013.

⁶⁴ Tamtéž s. 15-16.

⁶⁵ JIRSA, J. et. kol. *Občanské soudní řízení, soudcovský komentář. II. Kniha*. Praha: Havlíček Brain Team 2014, s. 209., ISBN 978-80-87109-46-5.

⁶⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et. kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2013. s. 179., ISBN 978-80-7380-437-4.

⁶⁷ Jedná se o řízení: o povolení uzavřít manželství, řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí, řízení o určení a popření rodičovství a ve věcech osvojení.

V případě způsobu zahájení řízení dle ZŘS je podstatné, zda se jedná o zvláštní řízení výlučně návrhová, řízení zahajována výlučně z moci úřední, řízení zahajována kombinací obou principů. V prvním případě je pak řízení zahajováno účastníkovým návrhem na zahájení řízení, ve zbylých dvou případech je řízení zahájeno z iniciativy soudu bezodkladně poté, co se dozví skutečnosti odůvodňující zahájení řízení. Uvedené členění zvláštních řízení a jejich způsobu zahájení dle §13 ZŘS se zásadním způsobem projevuje v rozdílném určení okamžiku zahájení řízení. Řízení zahajovaná bez návrhu jsou zahájena dnem vydání usnesení, které se zpravidla doručuje účastníkům řízení do vlastních rukou. Naproti tomu k zahájení návrhového typu řízení dochází k zahájení řízení (vyjma §14 ZŘS) dle §82 OSŘ dnem, kdy došel soudu návrh na zahájení řízení. V režimu procesní úpravy zahájení řízení dle ZŘS je taktéž zapotřebí rozlišovat mezi podmětem a návrhem na zahájení řízení (viz. výše uvedená dělení zvláštních typů řízení).⁶⁸

Obecná část ZŘS se obsahovým náležitostem návrhu na zahájení řízení blíže nevěnuje, a proto je za subsidiárního užití OSŘ dovodíme z §42, §79 OSŘ. Vedle uvedeného je zapotřebí zmínit, že mnoho norem pro obsah návrhu na zahájení řízení zásadních obsahuje zvláštní část ZŘS, za příklad lze uvést náležitosti návrhu v řízení o svéprávnosti dle §34 a násl. ZŘS, kde je zapotřebí, aby byly jasně vylíčeny skutkové a právní důvody odůvodňující navrhované omezení svéprávnosti. Nadto může být soudem požadována i lékařská zpráva vztahující se k uvedeným skutečnostem (k tomuto viz. kapitola 4. 1.). Za další příklad obligatorních zvláštních náležitostí návrhu lze vzít i návrh na zahájení umořovacího řízení dle §303 a násl. ZŘS, kdy je v návrhu nutné uvést skutečnosti, z nichž plyne oprávnění účastníka k uplatnění práva z umořované listiny.

3. 5. Další specifika průběhu řízení dle ZŘS

Název této podkapitoly diplomové práce vychází ze skutečnosti, že podstatná část odlišností, jimiž jsou vedena zvláštní řízení, byla již rozebírána v jiných částech této práce. Vzhledem k uvedenému se tato část zaměří na zbývající, avšak zásadní prvky zvláštních řízení, které v předchozích kapitolách nebyly podrobněji rozebrány.

⁶⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. et. kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2013. s. 266. , ISBN 978-80-7380-437-4.

3. 5. 1. Postavení státního zastupitelství ve zvláštních řízeních soudních

Jistým specifikem projevující se v civilním řízení obecně, je působnost státního zastupitelství, která je předpokládána OSŘ i ZŘS. Ono specifikum státního zastupitelství, jakožto subjektu civilního řízení, se projevuje především ve skutečnosti, že státní zastupitelství je primárně orgánem veřejné žaloby, a jeho působnost tedy spadá především do oblasti práva trestního. Vedle uvedeného je však dle §4 písm. c), §5 zákona č. 283/1993 Sb. O státním zastupitelství v platném znění (dále jen „ZostZ“), úkolem státního zastupitelství působit i v jiném než trestním řízení, a k tomu je oprávněno podat návrh na zahájení řízení či vstoupit do řízení. Odůvodnění tohoto oprávnění státního zastupitelství v civilním procesu lze spatřovat v přítomnosti veřejného zájmu, jenž je příznačný pro zvláštní řízení. Tento veřejný zájem se projevuje například zvýšenou potřebou ochrany zájmu účastníka (v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle §452 a násl. ZŘS), dalším důvodem působení státního zastupitelství v civilním řízení je možné spatřovat v potenciálním trestněprávním rozměru určitých typů zvláštních řízení (např. v umořovacím řízení dle §303 a násl. ZŘS). Zde je ovšem zapotřebí zdůraznit, že státní zastupitelství v civilním řízení plní svou netrestní působnost. Výše uvedená působnost státního zastupitelství je dle §4, §5 ZostZ generálním ustanovením ve vztahu k prováděcím zákonným předpisům jakými jsou OSŘ a ZŘS. Z tohoto důvodu ZostZ uvedenou problematiku dále nekonkretizuje. Vztah speciality ZŘS k OSŘ se projevuje i v případě vymezení postavení státního zastupitelství v civilním řízení, když uvedenou pravomoc OSŘ vymezuje v obecné rovině a ZŘS k tomuto doplňuje další speciální normy. Níže rozebíraná ustanovení OSŘ jsou tak přímo aplikovatelná na zvláštní řízení. Vymezení problému postavení státního zastupitelství v civilním řízení je spjato s pojmem tzv. procesní legitimace, kdy je státnímu zastupitelství umožněno domáhat se ochrany práv vyplývajících ze soukromoprávních poměrů, ačkoliv ve sféře hmotného práva není jejich nositelem.⁶⁹

ZŘS se pravomoci a působností státního zastupitelství věnuje §8, kde taxativně vymezuje typy řízení, do nichž státní zastupitelství může vstoupit, přičemž v některých případech je oprávněno podat návrh na zahájení (viz. §8 odst. 2 ZŘS). Vzhledem k tomu, že dle předchozí právní úpravy se pravomoc státního zastupitelství podat návrh na zahájení řízení omezovalo na řízení o uložení

⁶⁹ SVOBODA, K. et. kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013, s. 136., ISBN 978-80-7400-506-0.

výchovného opatření, ústavní výchovy nezletilému, řízení o omezení rodičovské odpovědnosti, řízení ve věcech obchodního rejstříku (dle §35 odst. 1 písm. b) až d) a j) OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013) lze konstatovat, že došlo k rozšíření působnosti státního zastupitelství a posílení jeho vlivu v civilním řízení.

OSŘ postavení státního zastupitelství vymezuje v §35 OSŘ, kde stanoví že: *V zákonem stanovených případech může státní zastupitelství, popřípadě nejvyšší státní zástupce, podat návrh na zahájení řízení nebo do občanského soudního řízení vstoupit. Státní zastupitelství nebo nejvyšší státní zástupce jsou v takovém řízení oprávněni ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení, pokud nejde o úkony, které může vykonat jen účastník právního poměru.* Z uvedeného plyne, že státní zastupitelství v civilním řízení může zaujímat postavení procesního subjektu nebo účastníka řízení, k tomuto je nadáno procesní subjektivitou a způsobilostí. V rámci této pravomoci státní zastupitelství jedná svým vlastním jménem, a nikoliv jako organizační složka státu. Pokud státní zastupitelství vstupuje do řízení, pak zaujímá postavení zvláštního subjektu, kdy není účastníkem ani orgánem soudu. Takto může do řízení vstoupit i v době po nabytí právní moci rozhodnutí, avšak před uplynutím lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost poslednímu z účastníků. V tomto postavení může státní zastupitelství činit veškeré úkony, které náleží účastníkům, avšak ne ty, které přísluší účastníku v určitém procesním postavení (nemůže měnit návrh na zahájení řízení, vzít jej zpět).⁷⁰ Samotný vstup státního zástupce do řízení se děje zpravidla písemnou formou a to protokolací, k ústní formě vstupu státního zástupce do řízení bude přistoupeno v případě, kde je vstup státního zastupitelství nutné provést bezodkladně. Stejně tak je vhodné zmínit, že pokud státní zastupitelství vstoupilo do řízení v prvním stupni, bude se řízení účastnit i v případě odvolacího řízení, pokud do jeho zahájení nevystoupí. V případě, kdy státní zástupce podává návrh na zahájení řízení, je v postavení účastníka řízení a může tak činit úkony, které z hlediska procesního práva přísluší účastníkům (včetně změny návrhu na zahájení řízení, zpětvzetí návrhu na zahájení řízení), avšak nemůže činit ty, které jsou spjaty se subjektivním právem účastníka hmotněprávního vztahu.⁷¹

⁷⁰ SVOBODA, K. et. kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013, s. 134-135., ISBN 978-80-7400-506-0.

⁷¹ KOUDELKA, Z. *Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou.* Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. s. 35-36., ISBN 978-80-87212-25-7.

3. 5. 2. Zásada jednotnosti zvláštních řízení soudních

Jak již bylo výše uvedeno pro zvláštní řízení, je zásada jednotnosti řízení charakteristickou. Jejím pojmovým protikladem je zásada koncentrace řízení, která je projevem střetu dvou zájmů. Rozhodnutí by se mělo opírat o zjištěný skutkový stav, na druhé straně však musí být brán zřetel k vyřízení věci v přiměřené době a s přiměřenými náklady.⁷² Pojem koncentrace řízení lze potom definovat jako zhuštění určitých úkonů typicky skutkových tvrzení a navrhování důkazů do určitých lhůt, či do určitého okamžiku, s tím, že později se k nim nebude přihlížet.⁷³

Dle §17 ZŘS pro režim zvláštního řízení neplatí zásada koncentrace řízení ve smyslu §114c, 118b OSŘ, stejně tak je dle §25 ZŘS pro zvláštní řízení zakázáno užití rozsudku pro uznání, pro zmeškání, rozhodnutí platebním rozkazem, avšak jejich užití je na rozdíl od zásady koncentrace řízení popsané ve výše uvedeném smyslu bezvýjimečně zakázáno. Z uvedeného pravidla §17 ZŘS tedy platí výjimky, které jsou odůvodněny předběžným charakterem některých řízení (např. řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže dle §329 ZŘS), jindy lze spatřovat důvody existence uvedené výjimky jako ryze praktické (např. řízení o umoření listin dle §312 ZŘS). Přípravné jednání, jakožto procesní stádium civilního řízení před jednáním ve věci samé, je možné konat v případě řízení o úschovách dle §294 ZŘS, řízení o umoření listin dle §312 ZŘS, řízení ve věcech kapitálového trhu dle §321 ZŘS, řízení o předběžném souhlasu s provedením šetření ve věcech ochrany hospodářské soutěže dle §329 ZŘS, řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory k seznámení se s obsahem listin dle §338 ZŘS, řízení o plnění povinnosti z předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva dle §347 ZŘS, řízení ve věcech voleb do rady zaměstnanců, voleb zástupců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a voleb členů zvláštního vyjednávacího výboru evropské družstevní společnosti dle §352 ZŘS, řízení o soudním prodeji zástavy §357, řízení o zákazu výkonu práv spojených s účastnickými cennými papíry §364 ZŘS. Pro tato řízení platí účinky koncentrace řízení dle §118b, §114c

⁷² ZAHRADNÍKOVÁ, R. et. kol. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013 s.163. , ISBN 978-80-7380-437-4.

⁷³ HAMUŤÁKOVÁ, K. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010. s.48., ISBN 978-80-87212-51-6.

OSŘ, nicméně vzhledem k tomu, že tato řízení explicitně nevylučují aplikaci §25 ZŘS, nelze vydat usnesení pro uznání.⁷⁴

Zásada jednotnosti řízení je ve vztahu k zvláštním řízením posílána především tím, že §28 ZŘS pro odvolací řízení stanoví možnost uvádět nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, přičemž k novým skutečnostem a důkazům odvolací soud přihlíží, i když nebyly uplatněny. Novými skutečnostmi a důkazy tak nejsou ty, které začaly existovat až po vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, ale jako skutečnosti a důkazy, které nebylo možné z jakéhokoliv objektivního důvodu uplatnit v řízení před soudem prvního stupně. Zároveň je tento pojem nové skutečnosti zapotřebí vykládat ve shodě s §205 OSŘ, kdy se v uvedených situacích ani pro řízení sporné neužije skutkový a důkazní „stopstav“.⁷⁵ Je zapotřebí zdůraznit skutečnost, že zásada jednotnosti řízení pojatá do ZŘS, neznamena pouze navrhopat nové skutečnosti a důkazy, ale i možnost tyto skutečnosti v průběhu řízení měnit.⁷⁶

⁷⁴ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s. 27., ISBN 978-80-7400-297-7.

⁷⁵ Tamtéž s. 64.

⁷⁶ Nejvyšší soud v usnesení ze dne 24.1.2006 sp. zn. 30 Cdo 2043/2005, dospěl k závěru, že ke shodě tvrzení o tom, zda určitá věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh, patřily do bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalého manžela, mohou účastníci řízení dospět kdykoli za řízení, tedy i v odvolacím řízení. Stejně tak může pozůstalý manžel, či některý z dědiců změnit své tvrzení o skutečnostech rozhodných pro posouzení, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily do bezpodílového spoluvlastnictví zůstavitele a pozůstalého manžela.

4. Nová řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních

Předmětem této části diplomové práce bude podrobný rozbor těch zvláštních řízení, jenž se vztahují k novým hmotně-právním institutům zavedeným NOZ. V tomto ohledu tedy nebude věnován prostor novelizovaným či pouze přejatým řízením z OSŘ. Výše uvedeného záměru se však nelze držet v případě řízení o určení neplatnosti či neexistence manželství, neboť legislativní konstrukce toto řízení upravuje jednotně. Stejně tak vymezení zdánlivosti manželství nelze úspěšně provést bez definování neplatnosti manželství. S ohledem na skutečnost, že řízení o určení a popření rodičovství bylo civilnímu právu procesnímu známo i před přijetím ZŘS, avšak v jiné podobě. Autor této práce zastává názor, že u tohoto řízení došlo spíše k rozsáhlé novelizaci⁷⁷ a zpřehlednění dříve existujícího řízení, namísto vzniku nového řízení navazujícího na věcnou změnu přijatou NOZ, jako tomu bylo v případě níže rozebíraných řízení. Z tohoto důvodu nebude podraženo pod tuto část diplomové práce. Ze shodných důvodů je vynecháno i rozvodové řízení a řízení o zrušení registrovaného partnerství.

4. 1. Řízení o některých podpůrných opatřeních

Zákonná úprava právního jednání je obsažena §545 a násl NOZ. Jak již bylo výše uvedeno, institut právního jednání nahrazuje dřívější pojem právního úkonu. Právní jednání lze označit za druh právní skutečnosti, ke které je oprávněna osoba v právním smyslu. Občanský zákoník na právní jednání klade požadavky, jejichž nedodržení má za následek neplatnost či neexistenci (zdánlivost) právního jednání. Právní doktrína rozlišuje obvykle čtyři náležitosti právního jednání, a to právního subjektu tj. osoby, která vůli projevuje, projevené vůle, projevu (vůle), předmětu projevu vůle.⁷⁸ Je zřejmé, že k právnímu jednání nemůže dojít pokud není osoby, které by bylo možné jednání přičíst. Osoba která právní jednání činí příp. nečiní (nekoná) musí být svéprávná. Pokud fyzická osoba není plně svéprávná, není schopná samostatně právně jednat. Za tímto účelem NOZ zavádí podpůrná opatření, jenž jsou přednostní alternativou k opatrovnickému řízení. Zavedení podpůrných opatření do českého právního

⁷⁷ V tomto směru došlo především k vyjasnění postavení dítěte, které do účinnosti ZŘS nemělo postavení účastníka řízení.

⁷⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.* 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 22, ISBN 978-80-7201-918-2.

řádu vychází především z norem mezinárodního práva veřejného, jenž plynou ze smluv, k nimž Česká republika přistoupila. Za hlavní pramen lze označit Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, která apeluje na odklon od klasického opatrovnictví za subsidiárního užití podporovaného rozhodování.

4.1.1. Řízení o předběžném prohlášení

Řízení o předběžném prohlášení je v českém právním řádu novým institutem, jehož právní úpravu bychom našli v §38-§44 NOZ. Ze všech zvláštních řízení, jež budou předmětem rozboru této části diplomové práce, je řízení o předběžném prohlášení v ZŘS věnováno nejméně prostoru a převážná část právní úpravy tohoto řízení je obsažena v NOZ.⁷⁹

Podstata tohoto řízení je založena na tom, že navrhovatel činí projev vůle (předběžné prohlášení) pro případ, že v budoucnu nebude schopen spravovat vlastní záležitosti,⁸⁰ a za tímto účelem si navrhovatel v předběžném prohlášení ustanoví opatrovníka či správce. Z povahy předběžného prohlášení je zřejmé, že jej nelze činit v některých záležitostech osobního charakteru (souhlas k rozvodu manželství, ve věcech rodičovské odpovědnosti). Předběžné prohlášení může být učiněno ve formě veřejné či soukromé listiny. Formou veřejné listiny se v případě předběžného prohlášení rozumí notářský zápis, jenž je zaevidován do neveřejného Seznamu prohlášení o určení opatrovníka dle §35 písm. e) zákona č. 358/1992 Sb. O notářích a jejich činnosti (notářský řád). Samotné prohlášení je v uvedeném seznamu vedeno v elektronické podobě, přičemž v této databázi jsou obsažena i jeho případná odvolání. Uvedenou povinnost evidence lze považovat za pozitivní krok i ve vztahu ke komunikaci notářů s opatrovnickými soudy. Jednou z podmínek schválení předběžného prohlášení bude i podmínka toho, že navrhovatel předtím neučinil jiné předběžné prohlášení či jej neodvolal. K efektivnímu dohledání těchto informací bude sloužit právě zmíněná evidenční povinnost. Ve vztahu k formám předběžného prohlášení je na místě uvést, že původní návrh NOZ počítal i s druhou formou veřejné listiny ve formě protokolu, jenž měl být pořizován soudem při jednání.⁸¹

⁷⁹ V tomto ohledu je vhodné poukázat na skutečnost, kdy hmotně-právní úprava obsažená v NOZ značnou měrou zasahuje do procesního práva.

⁸⁰ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.30., ISBN 978-80-7478-683-9.

⁸¹ MUSILOVÁ, Š., *Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku* [online]. 29.10.2013, [vid. 27.1.2015]. s. 4, dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_5.pdf.

Pokud je předběžné prohlášení činěno formou soukromé listiny, jedná se o právní jednání se zpřísněnou formou, ke které stanoví náležitosti §39, §40 NOZ, přičemž jsou logicky kladeny přísnější požadavky na předběžné prohlášení činěné nevidomím. Za opatrovníka či správce majetku může být ustanovena jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Lze se setkat i s názorem upřednostňujícím autonomii vůle prohlašovatele, dle kterého může být správcem majetku na rozdíl od opatrovníka provozovatel zdravotnického zařízení, ve kterém navrhovatel pobývá⁸² k tomuto viz. §63 NOZ. Avšak i zde bude nutné posoudit, zda zájmy správce neodporují zájmům navrhovatele. Na rozdíl od opatrovníka nemusí být osoba spravující majetek jmenována soudem, ačkoliv pro ní ve věcech správy majetku platí obdobný režim dle §457 a násl. NOZ. Pokud je jmenován správce jmění, supluje v tomto roli opatrovníka. V případě, že správce jmění své povinnosti zanedbává, je mu jmenován opatrovník pro správu jmění dle §470 NOZ. Nelze vyloučit ani situaci, kdy osoba určená v prohlášení může být určena pouze ke správě dílčí části majetku, v tom případě by jí nebylo možné považovat za opatrovníka ve smyslu §465 NOZ, nicméně nikde nelze vyčíst, jaká jiná oprávnění a povinnosti by z tohoto postavení správci plynuly, má tedy obdobné postavení jako opatrovník.⁸³ Správce plní své povinnosti osobně, přenést správu na třetí osobu je oprávněn jen při jednotlivém jednání a z pohledu prohlašovatele je zapotřebí zvážit, zda by nebylo vhodné tuto možnost v předběžném prohlášení vyloučit.⁸⁴

K zahájení řízení může dojít na základě návrhu i z úřední pravomoci soudu. Účastník řízení je prohlašovatel a ten, kdo má být dle prohlášením ustanoven opatrovníkem. Pokud podává návrh ten, kdo je stížen jinou než duševní poruchou, tak je v souladu s §469 odst. 1. NOZ k návrhu oprávněn pouze on sám. V takovém případě je však navrhovatel povinen označit další účastníky řízení pod hrozbou zamítnutí návrhu, soud k němu má však dle §5 OSŘ poučovací povinnost. Pokud ani po poučení ze strany soudu prohlašovatel nedostatek neodstraní, dojde k zamítnutí návrhu. V situaci, kdy navrhovatel byl již před podáním návrhu ustanoven opatrovník, soud řízení o návrhu předběžného

⁸² LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 224., ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸³ SVOBODA, K., *K čemu bude dobré předběžné prohlášení* [online]. 25.10.2013, , [vid. 29.1.2015]. s. 17, dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/k-cemu-bude-dobre-predbezne-prohlaseni.m-71.html>.

⁸⁴ LAVICKÝ, P., et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 91., ISBN 978-80-7400-529-9.

prohlášení a odvolání původního opatrovníka spojí. Původní opatrovník je však povinen ke všem nezbytným úkonům do doby ustanovení správce dle návrhu na předběžné prohlášení.⁸⁵

Obsahem předběžného prohlášení je zejména to, jakým způsobem má být spravován majetek prohašovatele, dále je zde obsaženo určení osoby správce či opatrovníka a určení místa, kde chce prohašovatel dožít.⁸⁶ Jedním z případů, kdy soud zasahuje do právních vztahů založených předběžným prohlášením je jeho změna a zrušení.

Dle §43 NOZ platí pravidlo změny při podstatné změně okolností. Předmětné ustanovení vychází ze všeobecně známé právní zásady *rebus sic stantibus*, dle které je možné se ze smluvního závazku vyvázat při podstatné změně okolností, než za kterých byl závazek ujednán. Uvedené ustanovení k požadavku podstatné změny okolností požaduje existenci hrozící újmy prohašovateli. Soud je v případě změny či zrušení předběžného prohlášení povinen zjistit názor prohašovatele, o jehož prohlášení se rozhoduje, a to i způsobem zvoleným prohašovatelem.⁸⁷ Na tomto ustanovení lze jasně demonstrovat povinnost respektovat vůli právně jednající osoby. Povinnost respektovat projev vůle prohašovatele se vztahuje i na situaci, kdy se prohašovatel stane nezvěstným. V takovém případě není možné použít předběžné prohlášení jako náhradu za projev vůle prohašovatele, nicméně by se k němu jako k jednou projevené vůli mělo přihlídnout. Další situací, kdy soud autoritativně zasahuje do předběžného prohlášení, je rozhodnutí o splnění podmínky dle §42 NOZ. Za podmínku v předběžném prohlášení se například považuje běžná životní situace, která nastane v budoucnu, přičemž osoba, která podmínku splní, má obdržet něco z majetku prohašovatele, který však v uvedené době nebude schopen projevu vůle.⁸⁸ Rozhodnutí, kterým soud schvaluje předběžné prohlášení, má vždy formu usnesení dle §25 ZŘS.

⁸⁵ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.74., ISBN 978-80-7400-297-7.

⁸⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., et kol. *Zvláštní soudní řízení. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.30., ISBN 978-80-7478-683-9.

⁸⁷ Zde se nabízí užití tzv. jiného soudního roku dle §18 ZŘS.

⁸⁸ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.73., ISBN 978-80-7400-297-7.

4. 1. 2. Řízení o schválení smlouvy o nápomoci

Institut nápomoci je taktéž považován za mírnější formu omezení člověka na svéprávnosti a v zájmu podporovaného by k této formě asistovaného právního jednání mělo být přistupováno přednostně před omezením svéprávnosti. Zákonné vymezení tohoto institutu je obsaženo v §45 a násl. NOZ. Procesní vymezení je obsaženo v §32 ZŘS.

Smyslem smlouvy o nápomoci je zajištění prostoru podporovanému projev vůle, tak aby mohl sám právně jednat. Je tedy zřejmé, že v případě nápomoci nejde o omezující opatření. Nápomoc tedy znamená, že osoba má zachovánu svéprávnost, rozhoduje se na základě své vůle s pomocí třetí osoby a zůstává odpovědná za správu svého majetku.⁸⁹ Uvedená nápomoc podporovanému se realizuje na podkladě smlouvy mezi podporovaným a nápomocníkem. Předpokladem uzavření smlouvy je existence duševní poruchy, která by měla být prokázána znalecký posudkem, vyjádřením znalce, případně lékařskou zprávou. Obsahem smluvního ujednání tak nejčastěji bude závazek podpůrce k přítomnosti při právních jednáních podporovaného, zjišťování údajů a informací pro podporovaného, povinnost radit podporovanému, přičemž právo dovolat se součinnosti s podpůrcem není vyloučeno v rozhodčím řízení, ve správním řízení, ve vykonávacím ani v exekučním řízení.⁹⁰ V případě nápomoci se podpůrcovství realizuje faktickou činností podpůrce, a nikoliv právním zastoupením.

K platnosti a účinnosti smlouvy je vyžadováno schválení soudem. Den rozhodnutí je okamžikem, kdy předmětná smlouva nabývá účinnosti. Smlouva o nápomoci může být uzavřena ústní i písemnou formou. V případě ústního ujednání však strany musí vůli projevit před soudem. Poměrně problematicky se jeví proces schvalování smlouvy o nápomoci před soudem. Dle §32 ZŘS je k návrhu aktivně legitimován podpůrce nebo podporovaný, přičemž k samotnému návrhu je zapotřebí přiložit smlouvu o nápomoci. Uvedené ustanovení je nutné vykládat tak, že smlouva nemusí být k okamžiku podání návrhu uzavřena, a to zejména v situacích, kdy je návrh podáván laickou veřejností. Nic nebrání tomu, aby případné vady a nedostatky smlouvy o nápomoci byly odstraňovány až v průběhu řízení. V tomto ohledu lze poukázat na projev zásady

⁸⁹ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 248., ISBN 978-80-7400-529-9.

⁹⁰ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.31-32., ISBN 978-80-7478-683-9.

vyšetřovací, kdy soud v posuzování smlouvy o nápomoci sleduje naplnění zájmu podporovaného, a k tomu může provést i jiné skutečnosti, než které byly účastníky řízení navrženy. Soud však nemůže smlouvu předloženou účastníky sám modifikovat. V tomto směru bude tedy zcela zásadní poučovací povinnost soudu k účastníkům řízení dle §5, 118a odst. 1 až 3 OSŘ.⁹¹ Za další problematický aspekt tohoto řízení lze označit aktivní legitimaci k podání návrhu dle §32 ZŘS, ke kterému je vedle podpůrce oprávněn i podporovaný. V době podání návrhu však podporovaný již může být omezen na svéprávnosti. Pokud má podporovaný v době uzavření smlouvy ustanoveného opatrovníka, není jeho souhlas k uzavření smlouvy o nápomoci nutný.⁹² Vzhledem k tomu, že §32 ZŘS podporovanému de fakto přiznává plnou procesní způsobilost pro řízení, kterou lze dovést i z oprávnění uzavřít smlouvu,⁹³ domnívám se, že soud je povinen sledovat zájem podporovaného tím spíše, pokud je podporovaný již v době podání návrhu omezen na svéprávnosti. Vzhledem k možné situaci, kdy navrhovatel v době podání návrhu na schválení smlouvy o nápomoci nebude schopen posoudit, zda tak činí ve svém zájmu, přičemž jak je výše uvedeno, nebude vyžadován souhlas opatrovníka, lze dovést, že soud bude muset věnovat zvýšenou pozornost tomu, zda je podaný návrh v souladu se zájmem navrhovatele. I přesto, že k podání návrhu není vyžadován opatrovníkův souhlas, je na místě, aby bylo ze strany soudu zjištěno opatrovníkovo stanovisko k podanému návrhu.

K odvolání podpůrce může dojít na základě návrhu některého z účastníků smluvního vztahu nebo z úřední pravomoci soudu, pokud došlo k závažnému porušení povinností podpůrce ve vztahu k podporovanému. V řízení o odvolání, které bylo zahájeno bez návrhu se soud omezí pouze na prokazování toho, zda podpůrce ve vztahu k podporovanému závažně porušil své povinnosti a je potřeba jej odvolat. Jiné skutečnosti lze zohlednit v případném odvolacím řízení. Za povšimnutí stojí také situace, kdy je řízení o dovolání podpůrce zahájeno bez návrhu a v průběhu řízení podpůrce sdělí, že již nadále nechce být podpůrcem. V tomto případě dochází k fikci podání návrhu z vůle jednoho z účastníků.⁹⁴

⁹¹ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.78., ISBN 978-80-7400-297-7.

⁹² WIPPLINGEROVÁ, M. et kol. *Zvláštní soudní řízení. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.31., ISBN 978-80-7478-683-9.

⁹³ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.79., ISBN 978-80-7400-297-7.

⁹⁴ tamtéž s.76.

4. 1. 3. Řízení o zastoupení členem domácnosti

Zastoupení členem domácnosti je dalším z nových podpůrných institutů, jehož hmotně-právní úprava je obsažena v §49 a násl. NOZ. ZŘS se řízení o zastoupení členem domácnosti věnuje v §31, §33. Důvod využití tohoto institutu zastoupení vychází shodně s výše uvedenými podpůrnými opatřeními z šetření práv zastoupeného, když není zapotřebí přistupovat k samotnému omezení svéprávnosti zastoupeného. Stejně jako v případech výše rozebíraných podpůrných opatření, je i k tomuto přistupováno v případě existence duševní poruchy zastoupeného, spočívající v nemožnosti plnohodnotně právně jednat. K tomu, aby mohlo být zastoupení členem domácnosti schváleno soudem, je k uvedené podmínce zapotřebí, aby zástupce srozumitelně vysvětlil povahu a následky zastoupení zastoupenému, přičemž tento zastoupení neodmítne. Dalšími podmínkami vzniku tohoto podpůrného opatření je, že zastoupený nemá opatrovníka ani správce majetku. Nejdůležitější z podmínek je skutečnost existence člena domácnosti, který projeví vůli zastupovat člena domácnosti. Členem domácnosti se pro účely tohoto institutu rozumí jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, případně osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky. Za povšimnutí stojí, že zákonodárce nepřistoupil k bližšímu vymezení podmínky sdílení společné domácnosti zástupce se zastoupeným. Tato podmínka se vztahuje pouze na osobu, jež se zastoupeným před vznikem zastoupení sdílela společnou domácnost alespoň tři roky. Lze se však přiklonit k tomu, aby i pro další osoby oprávněné k zastupování dle §49 ZŘS bylo povinností vést se zastupovaným společnou domácnost. Tuto povinnost lze také vyvozovat přímo z názvu řízení „zastoupení členem domácnosti“.⁹⁵

Dle §52 NOZ je zástupce oprávněn k zastoupení jen v obvyklých záležitostech dle životních poměrů zastoupeného. Zde je zapotřebí vymezit pojem obvyklé záležitosti. NOZ zná pojem nejzákladnější záležitosti (nákup potravin, nákup hyg. prostředků). Tyto záležitosti činí zastoupený zcela sám bez potřeby být zastoupen členem domácnosti. Vyšší nároky na právní jednání je zapotřebí vynaložit při uvedených obvyklých záležitostech. Zde už jedná člen domácnosti jako zástupce. Tato obvyklá záležitost musí navíc odpovídat jeho životním poměrům, což je neurčitý právní pojem, který je zapotřebí vymezit vždy

⁹⁵ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 259-260., ISBN 978-80-7400-529-9.

s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem.⁹⁶ Člen domácnosti nemůže jednat ve věcech nad obvyklé záležitosti odpovídající životním poměrům zastoupeného. Pokud bude zastoupený právně jednat nad uvedený rámec, bude mu za tímto účelem nutné jmenovat opatrovníka. Vzhledem k tomu, že nemůže dojít ke konkurenci ustanoveného opatrovníka se zastoupením členem domácnosti, mělo by tímto jednorázovým ustavením opatrovníka dojít ke zrušení zastoupení členem domácnosti, avšak tento postup se jeví jako rozporný se zájmem zastoupeného, a proto k němu pravděpodobně nebude přistupováno.⁹⁷

Řízení je zahajováno v zásadě na návrh zástupce dle §33, nicméně vzhledem k tomu, že toto ustanovení přímo nezakazuje zahájení řízení i bez návrhu, lze dovodit, že řízení je možné zahajovat i z moci úřední. Zastoupenému může být jmenováno vícero zástupců, ale soud musí vždy posoudit, zda je pluralita zástupců v jeho zájmu. Účastníky řízení jsou člen domácností stížený duševní poruchou (zastoupený) a člen domácnosti, který projevil vůli zastupovat (zástupce). Pokud vůli zastupovat projeví vícero členů domácnosti ještě předtím, než je zastoupení schváleno, soud návrhy projedná v jedinném řízení a určí, kdo z účastníků bude ustanoven jako zástupce. Pozdější návrhy členů domácnosti jsou považovány za návrh na přibrání dalšího účastníka do řízení dle §7 odst. 1 ZŘS. K projednání věci soud nařídí jednání, pokud to navrhne účastník řízení v případě, že není z obsahu spisu zřejmé, zda člen domácnosti vyjádřil souhlas se zastoupením. Zde je zapotřebí zdůraznit, že s ohledem na zájem člena domácnosti by projednání věci mělo být spíše nařizováno, přičemž by mu pro účely samotného řízení měl být jmenován procesní opatrovník vzhledem k možnému záměru zástupce jednat v rozporu se zájmem zletilého člena domácnosti, u kterého je předpokládána existence duševní poruchy.⁹⁸ Před vydáním rozhodnutí je soud povinen zjistit názor zastoupeného. Za účelem zjištění stanoviska zastoupeného se jeví jako vhodné nařizovat jiný soudní rok dle §18 ZŘS v případě, kdy by projednání věci před soudem zastoupenému působilo větší obtíže. Soud ve věci samé rozhoduje usnesením.

⁹⁶ Nákup mobilního telefonu v hodnotě 10.000,-Kč pro člověka pobírajícího starobní důchod v částce 11.000,-Kč měsíčně, rozhodně nebude obvyklou záležitostí odpovídající jeho majetkovým poměrům.

⁹⁷ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 269., ISBN 978-80-7400-529-9.

⁹⁸ SVOBODA, K. et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s.79-80., ISBN 978-80-7400-297-7.

4. 2. Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného reaguje na zavedení institutu nezvěstnosti upraveného §66 a násl. NOZ. Po stránce procesní je řízení o prohlášení člověka za nezvěstného upraveno §50 a násl. ZŘS. Institut nezvěstnosti vychází z dříve platné právní úpravy řízení o prohlášení za mrtvého dle §195 a násl. OSŘ v platném znění do 31. 12. 2013. Nově je tedy vedle řízení o prohlášení za mrtvého zavedena možnost domáhat se jakéhosi předstupně zániku právní osobnosti v podobě řízení o prohlášení za nezvěstného, přičemž není jisté, zda bude nezvěstný v budoucnu za mrtvého prohlášen. V případě obou typů zvláštních řízení lze tvrdit, že jsou vedena za obdobným účelem, tedy potřebou nastolit právní jistotu ve vztazích nezvěstného/mrtvého. Nezvěstnost můžeme charakterizovat jako faktický stav nejistoty o životě a pohybu člověka. V případě řízení o nezvěstnosti proti sobě stojí dva zájmy. V prvním případě půjde o výše uvedenou právní jistotu ve vztazích nezvěstného, zatímco v druhém případě půjde o zájem stojící na straně nezvěstného a jeho příbuzných a třetích osob v podobě ochrany jejich práv a oprávněných zájmů.⁹⁹ Hmotněprávní důsledek prohlášení člověka za nezvěstného tkví v tom, že nadále není potřeba souhlasného projevu vůle osoby při právním jednání, u kterého by za jinak normálních okolností (tedy přítomnosti nezvěstného) bylo zapotřebí jeho souhlasu. Odpadá tak nutnost, aby se administrativně náročná cesta zajišťovala nahrazením jeho přivolení nebo souhlasu k těmto právním jednáním.¹⁰⁰ Hmotněprávní podmínky řízení jsou uvedeny v §66 odst. 1 NOZ, jsou jimi: nezvěstnost osoby, svéprávnost osoby, neexistence ustaveného správce majetku, neinformování svého okolí o své osobě, nemožnost zjistit aktuální pobyt této osoby.

Požadavek nezvěstnosti je naplněn pokud tato osoba opustila své bydliště. Zákonodárce zde primárně počítá s úmyslnou formou jednání, tedy opuštění bydliště. To, že se osoba nezdržuje v místě svého bydliště však ještě neznamená, že ho opustila úmyslně. Může se jednat například o únos, autonehodu atd. I z tohoto důvodu lze usuzovat, že by bývalo bylo vhodnější užít dříve zamýšlenou konstrukci „nevyskytuje se v místě bydliště“.

Další podmínkou je dle uvedeného ustanovení svéprávnost nezvěstného. Je nutné zdůraznit skutečnost, že NOZ vylučuje možnost zbavení svéprávnosti. Za

⁹⁹ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 318., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁰⁰ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s.38., ISBN 978-80-7478-683-9.

nesvéprávné je tedy nutné považovat nezletilé tj. osoby mladší osmnácti let, za které právně jednají jejich zákonní zástupci, a proto je zbytečné právně upravovat nahrazení souhlasu nezletilého. Ze stejného důvodu lze uvažovat nad neaplikováním tohoto ustanovení ve vztahu k osobám omezeným na svéprávnosti, za něž právně jednají jejich opatrovníci či zástupci.¹⁰¹

Pokud osoba, která by dle návrhu měla být prohlášena za nezvěstnou již dříve učinila předběžné prohlášení a pro tyto účely má ustanoveného správce, je zapotřebí vycházet z toho, že již projevila vůli, jakým způsobem má být nakládáno s jejím majetkem, což v některých případech koliduje s účelem řízení o prohlášení člověka za nezvěstného. V tomto směru je nutné rozlišovat dvě situace, které lze rozdělit dle okamžiku ustanovení správce majetku. V případě, kdy je správce majetku jmenován před prohlášením za nezvěstného, správce i po prohlášení nadále plní své povinnosti a vykonává svá oprávnění, neuplatní se tedy nepřihlížení k §67 NOZ. Správce tak bude po nabytí účinnosti prohlášení udělovat souhlas ke správě majetku nezvěstného. Ustanovení §68 NOZ se aplikuje pouze na jmenování správce majetku po prohlášení člověka za nezvěstného.¹⁰²

Z výše uvedeného plyne, že institut prohlášení osoby za nezvěstnou je zaměřen výlučně na ta jednání, ke kterým je zapotřebí souhlasu nezvěstného.¹⁰³ Za použití argumentu a contrario lze dovodit, že ve věcech, v nichž není vyžadován souhlas nezvěstného tj. např. věci týkající se statusu nezvěstného bude zapotřebí nezvěstnému ustanovit opatrovníka. Může tedy nastat situace, kdy vedle sebe za nezvěstného budou právně jednat správce majetku, ustanovený dle §38 ZŘS a opatrovník dle §465 NOZ, kterému budou vymezeny záležitosti mimo správu majetku. Domnívám se však, že v tomto případě institut prohlášení člověka za nezvěstného ztrácí smysl, neboť je vždy vyžadován souhlas jednoho ze zástupců nezvěstného. Za zmínku stojí také uvést, že ustanovený opatrovník dle §465 NOZ jedná v zájmu nezvěstného, naproti tomu osoby jednající bez přihlídnutí k souhlasu nezvěstného jednají s přihlídnutím k zájmům nezvěstného, což znamená, že takovýto jednající bere zájem nezvěstného na zřetel. Pokud osoba jednající bez přihlídnutí k souhlasu jedná zjevně způsobem přičícím se zájmům nezvěstného, neznamená to neplatnost jednání, ale vzniklý nárok na

¹⁰¹ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 321., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁰² tamtéž s. 324.

¹⁰³ Jedná se například o hlasování na valné hromadě společnosti s ručením omezeným.

náhradu škody dle §2909 a násl. NOZ.¹⁰⁴ S tímto stanoviskem nelze souhlasit vzhledem k zjevnému zneužití práva dle §8 NOZ, které tkví v konstrukci nepřihlížení osobami, které nebyly tuto vůli schopny prosadit za přítomnosti nezvěstného.¹⁰⁵

Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného je výlučně návrhovým typem řízení na rozdíl od řízení o prohlášení člověka za mrtvého, které je možné zahájit i bez návrhu, a to i z pravomoci státního zastupitelství. Za hlavní důvod, proč je tento typ zvláštního řízení výlučně návrhovým, sledávám účel řízení, který je veden především zájmem osob, jenž musí činit právní jednání za souhlasu nezvěstného. Vedle uvedeného je menší měrou chráněn i zájem nezvěstného viz. výše. V návrhu by kromě obecných náležitostí měly být vylíčeny skutečnosti, z kterých plyne, že je osoba nezvěstná, včetně určení data od kterého by dle návrhovatele měla být osoba nezvěstná. Tím ovšem není soud vázán a rozhodnutí o datu, ke kterému je osoba považována za nezvěstnou, je v jeho pravomoci. Dále by z návrhovatelem tvrzených skutečností měl vyplývat jeho právní zájem na prohlášení osoby nezvěstnou. Zde je vhodné zmínit projev zásady projednací, kdy povinnost tvrdit a dokazovat právní zájem na prohlášení osoby za nezvěstnou má návrhovatel. Pokud se mu toto nepodaří prokázat, je jeho návrh zamítnut. K pojmu právního zájmu Ústavní soud dovodil, že nemusí jít o existující právní zájem s dopadem do hmotného práva, ale postačí i morální či majetkový zájem.¹⁰⁶ Dispoziční zásada se v tomto řízení projevuje i možností zpětvzetí návrhu účastníka řízení a neaplikací neúčinnosti zpětvzetí dle §15 ZŘS. Za specifický úkon soudu v tomto typu řízení a některých dalších typech¹⁰⁷ zvláštních řízení lze považovat tzv. vyhlášku. Specifikum je možné spatřovat v tom, že vyhláška není individuálním právním aktem (tedy rozhodnutím, usnesením soudu), ale normativním informačním aktem *sui generis*. Dle §53 ZŘS soud vyhláškou vyzývá pohřešovaného případně jinou osobu k součinnosti a podání zprávy o stavu pohřešovaného. Zpráva může být podána do tří měsíců od zveřejnění vyhlášky, a to osobě ve vyhlášce uvedené (opatrovníku, zástupci, soudu). Z toho důvodu musí být ve vyhlášce obsažena kontaktní informace k těmto osobám. Lze dovodit, že podání zprávy o stavu věci soudu namísto uvedenému opatrovníku či

¹⁰⁴ ELIÁŠ, K., et. kol. *Občanské právo pro každého*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 55, ISBN 987-80-7478-014-1.

¹⁰⁵ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 332., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 553/03, ze dne 8.12.2004.

¹⁰⁷ Např. dědické řízení, řízení o prohlášení za mrtvého atd.

zástupci, není překážkou zastavení řízení. Dalšími náležitostmi vyhlášky jsou především vylíčené okolnosti zmizení¹⁰⁸ pohřešovaného. Vzhledem k tomu, že je vyhláška určena co možná nejširšímu okruhu lidí, je zcela zásadní to, jakým způsobem je uveřejněna. S ohledem na §50 písm. k) OSŘ je vyhláška uveřejněna na úřední desce soudu, případně v tisku a jiným vhodným způsobem. Dle §53 ZŘS může soud vyzvat pohřešovaného i jiným způsobem,¹⁰⁹ avšak i přes toto ustanovení by k výzvě mělo dojít vždy vyhláškou. Tříměsíční lhůta, v které má být soudu sdělena zpráva o stavu pohřešovaného, je svou povahou zákonnou a procesní. Není tedy možné, aby byla soudem protahována či zkracována. K procesně-právnímu charakteru této lhůty lze zmínit, že pokud soud obdrží zprávu o stavu pohřešovaného po konci této lhůty, avšak před rozhodnutím o prohlášení za nezvěstného, přihlédně k ní.¹¹⁰ Je zřejmé, že soud nemůže vydat rozhodnutí o prohlášení člověka za nezvěstného před uplynutím této lhůty, avšak vzhledem k časové náročnosti procesních úkonů soudu, je možné návrh podat ihned poté, co osoba naplnila podmínky dle §66 odst.1 NOZ, tedy zmizela ze svého okolí.

Soud dle §25 ZŘS rozhoduje usnesením s konstitutivními účinky *ex tunc*, působícím *erga omnes*. Účinků toto rozhodnutí pozbývá, pokud se nezvěstný navrátí, přičemž postačí podání zprávy soudu o stavu nezvěstného. Dalším důvodem pozbytí účinků je jmenování správce jmění pohřešovaným dle §38 NOZ a smrt nezvěstného. Řízení o prohlášení člověka za nezvěstného má ve vztahu k řízení o prohlášení člověka za mrtvého posilující charakter ve vztahu k oprávněným zájmům účastníků řízení projevující se ve zkrácení potřebné doby k prohlášení člověka za mrtvého ze sedmi na pět let v případě, kdy řízení o prohlášení člověka za mrtvého předcházelo řízení o prohlášení člověka za nezvěstného dle §73 a §74 odst. 2 NOZ.

¹⁰⁸ Např. popis osoby pohřešovaného, kdy byl viděn naposledy, kde se většinou zdržuje.

¹⁰⁹ Například zveřejněním informace na úřední desce obecního úřadu.

¹¹⁰ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.109., ISBN 978-80-7400-297-7.

4. 3. Řízení ve věcech svěřenského fondu

Svěřenský fond neboli trust je novým institutem správy majetku zavedeným NOZ. Jeho zákonné vymezení je obsaženo v §1448 až §1474 NOZ. Navazuje na obecná ustanovení správy cizího majetku (§1400 až §1447 NOZ). V návaznosti na obecná ustanovení správy cizího majetku je právní úprava věnovaná svěřenskému fondu speciální. Procesní úprava v zásadě kopíruje hmotněprávní úpravu, když ustanovením §94 až §97 ZŘS upravující řízení ve věcech svěřenského fondu předchází obecná právní úprava řízení o některých otázkách, týkajících se právnických osob §85 až §93 ZŘS. Ačkoliv se uvedená entita nazývá „fondem“ nejde o právnickou osobu, jež by měla právní osobnost a mohla samostatně právně jednat, nicméně ani toto pojetí nelze považovat za absolutní.¹¹¹ Ještě předtím než bude přistoupeno k vymezení procesní stránky řízení ve věcech svěřenského fondu, je zapotřebí definovat základní hmotněprávní prvky svěřenského fondu.

Podstatou svěřenského fondu je účelové vyčlenění části majetku zakladatele svěřenského fondu. Původní vlastník (zakladatel) majetku vyčleněného do svěřenského fondu pozbývá k tomuto majetku svých vlastnických práv, přičemž tato vlastnická práva na nikoho nepřechází. Svěřenský fond vzniká smlouvou, či pořízením pro případ smrti. Dle formy vzniku je zapotřebí odlišovat okamžik, ke kterému svěřenský fond vzniká. Zatímco v případě pořízení pro případ smrti fond vzniká smrtí zůstavitele, v případě smluvního ujednání dojde ke vzniku svěřenského fondu až souhlasným přijetím funkce svěřenského správce.¹¹² Vlastnická práva k majetku svěřenského fondu vykonává svěřenský správce,¹¹³ který tak činí s péčí řádného hospodáře. Svěřenský správce není nadán svobodou disponovat s majetkem ve smyslu §1012 NOZ, ale je povinen dbát povinností správce cizího majetku dle §1400 a násl. NOZ. Vedle výše uvedených subjektů svěřenského fondu je zapotřebí zmínit osobu obmyšleného. S pojmem obmyšleny se můžeme setkat například v pojistném právu, ale v případě svěřenského fondu má však poněkud jiný význam. V kontextu právní úpravy svěřenského fondu je obmyšlený osobou, která má nárok na plnění ze svěřenského fondu, přičemž

¹¹¹ § 4b odst. 1 zákona č. 235/2004 Sb., zákona o dani z přidané hodnoty stanoví, že pro daňové účely se na svěřenský fond hledí jako na právnickou osobu.

¹¹² *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.* (k §1448-§1452) In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 29.12.2014].

¹¹³ Tento režim se projevuje i v podobě zápisu do veřejných rejstříků.

obmyšlený může být zároveň zakladatelem a správcem. V tomto případě však k sobě musí mít dalšího spolusprávce, který nebude zakladatelem ani obmyšleným. Základním dokumentem svěřenského fondu je statut. Statut je pořizován formou samostatné veřejné listiny, či pořízením pro případ smrti. Musí z něj být zřejmé, za jakým účelem je fond zřizován a jaký majetek tomuto účelu slouží. Označení obmyšleného není nutné, pokud je stanoveno na základě jakých kritérií bude svěřenským správcem vybrán. V případě, že není statutem určena doba, na kterou se svěřenský fond zřizuje, platí, že na dobu neurčitou. Statut svěřenského fondu také určuje, zda je fond založen za soukromým či veřejně-prospěšným účelem. Další náležitosti statutu svěřenského fondu jsou stanoveny §1452 NOZ. Pojmovým znakem svěřenského dohledu je absence veřejnoprávního dohledu. Soud má oprávnění zasahovat do právních poměrů svěřenského fondu, avšak vždy v návaznosti na návrh některého z účastníků řízení (viz. níže).

Procesní úprava ve věcech svěřenského fondu je velmi obecnou. Její oddělení od řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob je odůvodněno především skutečností, že svěřenský fond nemá právní osobnost.¹¹⁴ Z tohoto důvodu by bylo nutné, téměř v každém ustanovení normovat výjimku vztahující se na svěřenský fond.¹¹⁵ Určení místní příslušnosti je speciálním ve vztahu k §4 odst. 1.ZŘS, když je dle §94 ZŘS určena místem obecného soudu svěřenského správce. Pokud svěřenský správce není určen, pak se místní příslušnost řídí místem posledního obecného soudu zakladatele. V tomto ohledu lze uvést, že tato speciální odchylka reflektuje požadavek pragmatičnosti určení místní příslušnosti dle místa výkonu správy svěřenského fondu. Namísto je taktéž zmínit, že pravomoc českých soudů je dána, jestliže je podle procesních předpisů místně příslušným soud na území České republiky. Pokud tedy dojde k přesunu bydliště nebo sídla svěřenského správce mimo jurisdikci České republiky, ztratí české soudy pravomoc o věcech takového svěřenského fondu rozhodovat.¹¹⁶ Účastenství na řízení ve věcech svěřenského fondu je odvozeno od právního vztahu těchto osob (účastníků) k fondu. Je jím tedy dle §95 ZŘS zakladatel, svěřenský správce (vyjma řízení o jmenování svěřenského správce), obmyšlený a osoba s právem dohledu nad svěřenským fondem. Vedle uvedených je dle dikce

¹¹⁴ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních.* (k §94-§96). In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid.14.2.2015].

¹¹⁵ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 68 ISBN 978-80-7478-683-9.

¹¹⁶ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.182., ISBN 978-80-7400-297-7.

§6 odst. 2 ZŘS účastníkem také navrhovatel, neboť se jedná o řízení výlučně návrhová.

Dle ustanovení §97 ZŘS soud nemusí nařizovat jednání, pokud neprovádí dokazování. Pro tato řízení platí výjimka z povinnosti soudu nařizovat jednání. Soud tedy nemusí provádět dokazování, pokud uvedené skutečnosti vyplývají z příložených listin. Jak již bylo výše uvedeno soud v určitých případech zasahuje do poměrů svěřenského fondu. Děje se tak především prostřednictvím řízení, která budou následujícím předmětem rozboru.

Možnost zahájit řízení o jmenování svěřenského správce vychází z §1455 NOZ, který stanoví: *Svěřenského správce jmenuje a odvolává zakladatel. Zakladatel může ve statutu určit jiný způsob jmenování nebo odvolání svěřenského správce. Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, jmenuje svěřenského správce soud, nejmenuje-li jej k tomu oprávněná osoba v přiměřené době nebo nelze-li jej ustavit podle odstavce 1.* Předně je třeba zmínit, že vyjma výše uvedené situace je soud oprávněn svěřenského správce jmenovat dle §1464 NOZ. Výše zmíněné řízení o jmenování svěřenského správce lze zahájit na návrh, a to písemný či ústní podaný do protokolu dle §14 ZŘS ZŘS pakliže tuto možnost nevyklučuje statut svěřenského fondu. Při odvolání svěřenského správce je dle §1441 NOZ vždy nutné dodržet písemnou formu. Právo odvolání svěřenského správce dle §1455 NOZ primárně drží zakladatel. Nabízí se tak otázka, zda v případě jeho smrti dojde k postoupení tohoto práva na jeho dědice. Vzhledem k tomu, že zákon tuto situaci explicitně neupravuje, lze se domnívat, že nikoliv. Zákonná úprava navíc ani nepočítá s případnou mnohostí dědiců.¹¹⁷

Zásadním ustanovením z pohledu kontroly svěřenského fondu je §1466 NOZ, jenž umožňuje zakladateli, obmyšlenému, jiné osobě, jež prokáže právní zájem, domáhat se ochrany před jednáním svěřenského správce. Zároveň je však toto ustanovení nutné pojímat jako zásah do autonomie vůle správce svěřenského fondu. Vzhledem k tomu, že zakladatel je oprávněn odvolat svěřenského správce dle §1455 NOZ, jeví se jako nadbytečné jeho právo na odvolání na základě §1466 NOZ. V souladu s §1466 NOZ může soud na návrh některé z výše uvedených osob svěřenskému správci uložit jednání, zakázat jednání, odvolat svěřenského správce, případně jmenovat nového. Je vcelku zřejmé, že v praxi bude docházet

¹¹⁷ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. III, s. 1224., ISBN 978-80-7478-369-2.

ke spojení návrhů na zákaz jednání, odvolání svěřenského správce za současného jmenování nového svěřenského správce. Nepochybně se zákazu jednání svěřenského správce lze domáhat i prostřednictvím předběžného opatření, které však musí být s ohledem na návrhový charakter řízení podáno účastníkem řízení. Takovýmto předběžným opatřením by bylo možné svěřenskému správci uložit povinnost i před jeho odvoláním. S ohledem na skutečnost vylučně návrhového typu zvláštního řízení soud v souladu s §26 ZŘS nepřekročí návrhy účastníků. Obligatorní náležitostí návrhu na zahájení řízení budou skutečnosti, z kterých aktivně legitimovaní dovozují jimi vznesený požadavek, přičemž mezi jednáním svěřenského správce a okolnostmi popsanými v návrhu musí být příčinná souvislost. K tomu, aby byl návrh odůvodněný, musí být jednání svěřenského správce spočívající ve správě svěřenského fondu dlouhodobě zanedbáváno nebo hrubě porušováno. Takovéto jednání musí poškozovat svěřenský fond a práva obmyšlených. Vedle výše uvedené ochrany vyjmenovaných osob před činností svěřenského správce poskytuje zmiňované ustanovení také ochranu před jeho nečinností v podobě autoritativního zmocnění výše uvedených osob k jednání jménem svěřenského správce v případě jeho bezdůvodné nečinnosti. Působit na právní jednání svěřenského správce je možné i prostřednictvím sporného civilního procesu, a to žalobou na neplatnost právního jednání. Důvod neplatnosti však nelze podřadit pod důvody neplatnosti dle NOZ (rozpor se zákonem, dobrými mravy, veřejným pořádkem, viz §580-§588 NOZ), nezákonnost takového jednání lze spatřovat v poškozování právních statků klíčových pro svěřenský fond. Režim sporného procesu dopadá i na možnou obranu proti faktickým úkonům svěřenského správce, kdy by bylo možné použít negatorní žaloby.¹¹⁸

Soud výrazně zasahuje do autonomie vůle zakladatele svěřenského fondu, když je dle §1469 oprávněn rozhodnout o zrušení svěřenského fondu případně o změně jeho statutu. Soud ke zrušení svěřenského fondu může přistoupit v případě, že dosažení účelu není možné nebo obtížně dosažitelné. Kritérium obtížnosti závisí na rozdíl od kritéria nemožnosti na subjektivním posouzení soudu, přičemž by se obtížnost dosažení účelu svěřenského fondu měla výrazně blížit nemožnosti dosažení účelu.¹¹⁹ Toto ustanovení zároveň privileguje postavení veřejněprospěšného svěřenského fondu tím, že soud má možnost rozhodnout o

¹¹⁸ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. III, s. 1255-1256., ISBN 978-80-7478-369-2.

¹¹⁹ tamtéž s. 1261.

nahrazení jeho účelu obdobným účelem namísto jeho zrušení. Za použití argumentu a contrario platí, že tato možnost není možná ve vztahu k soukromým svěřenským fondům. Zde považuji za vhodné zopakovat, že se jedná o návrhový typ řízení, nejde tedy o změnu účelu řízení provedenou soudem ex offio. Pokud tedy po založení soukromého svěřenského fondu dojde k objektivní nemožnosti či obtížnosti dosažení účelu, bude nutné fond zrušit a případně založit nový, eventuálně přizpůsobit účelu statut. V případě veřejněprospěšného svěřenského fondu je zákonodárcem brán ohled na možný celospolečenský účel a dopad jeho existence na vícero beneficentů. Je tak vedle možnosti změny statutu počítáno i se zmíněnou náhradou za obdobný účel rozhodnutím soudu. Změnu statutu lze dle §1469 odst. 2 NOZ vykládat ze dvou různých pohledů. Jednak jako projev zásady proporcionality, kdy změna statutu připadá v úvahu v případě nemožnosti nebo obtížnosti naplnění účelu svěřenského fondu, tak i jako jako fakultativní možnost zefektivnění účelu svěřenského fondu pomocí změny statutu. V obou výše uvedených řízeních je vzhledem k potřebě respektovat vůli zakladatele na místě, aby soud nařizoval jednání. Vzhledem k povinnosti, v co možná nejširším rozsahu zjišťovat vůli zakladatele, je soud v těchto řízeních povinen si k tomuto vyžádat stanovisko v souladu s §1470 NOZ.

Jak je z předchozích typů zvláštních řízení ve věcech svěřenského fondu zřejmé, zákonodárce v některých aspektech vyčleňuje jiný režim správy resp. nakládání s majetkem v případě zániku veřejněprospěšných svěřenských fondů. Tohoto postupu je možné využít pokud statut neurčí, jakým způsobem má být s majetkem naloženo. Dle ustanovení §1473 NOZ, který upravuje nakládání s majetkem v případě zániku veřejněprospěšného svěřenského fondu z objektivního důvodu nemožnosti naplnění účelu fondu, je soud po zjištění stanoviska dohlížejíciho nad správou fondu oprávněn rozhodnout o převedení majetku *...do jiného svěřenského fondu nebo do vlastnictví právnické osoby sledující dosažení účelu, který je co možná nejbližší původnímu účelu svěřenského fondu*. Domnívám se, že nelze souhlasit s názorem, který vychází z toho, že zatímco právnická osoba, do které je majetek rušeného trustu převáděn, musí splňovat požadavek dosažení co možná nejbližšího účelu rušeného fondu, v případě převodu majetku do jiného svěřenského fondu tomu tak být nemusí.¹²⁰ Uvedená nerovnost mezi právnickou osobou a svěřenským fondem není jakkoliv

¹²⁰ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. III, s. 1269-1270., ISBN 978-80-7478-369-2.

odůvodněna. Za použití argumentu e racione legis lze dojít k závěru, že tento požadavek blízkosti účelu rušeného trustu musí být splněn i v případě svěřenského fondu, do kterého je majetek převáděn. Toto tvrzení podporuje důvodová zpráva která stanoví, že majetek bude spojen s jiným svěřenským fondem nebo¹²¹ vydán právnické osobě, které slouží stejnému nebo zhruba stejnému veřejnému účelu.¹²²

Domnívám se, že nelze souhlasit ani s tvrzením, že vlastnické právo k majetku vždy přechází soudním rozhodnutím,¹²³ vzhledem k tomu, že zákonná úprava se nevyjadřuje k možnosti přijetí či odmítnutí majetku, jenž je předmětem rozhodnutí o přechodu, byl by tímto popřen přechod vlastnického práva dle §1102 a §1105 NOZ.

4. 4. Řízení o přivolení k zásahu do integrity

Předtím než bude přistoupeno k hmotněprávnímu a procesnímu vymezení tohoto zvláštního řízení je vhodné zmínit, že úprava obsažena v NOZ je generální vůči úpravě obsažené v zákoně č. 372/2011 Sb. O zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) a právní úpravě obsažené v zákoně č. 373/2011 Sb. O specifických zdravotních službách v platném znění.

Řízení o přivolení k zásahu do integrity vychází z hmotněprávní úpravy zásahu do integrity dle §93 a násl. NOZ. Základní myšlenkou civilní úpravy je, že do integrity člověka lze zasáhnout jen poté, co k tomu on sám udělil souhlas na základě srozumitelně podaného sdělení o povaze zákroku a poučení o jeho možných následcích.¹²⁴ Informovaný souhlas, na základě kterého je možné zasáhnout do integrity člověka, lze označit za druh právního jednání, avšak vzhledem k povinnosti ošetřujícího lékaře poskytnout dotyčnému relevantní informace, je o právní jednání specifické.¹²⁵ Dle §96 NOZ je na formu informovaného souhlasu kladen zvýšený požadavek písemné formy. Jedná se o

¹²¹ Spojka nebo zde vyjadřuje eventualitu.

¹²² *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.* (k §1471-§1474) In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 20.2.2015].

¹²³ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. III, s.1270., ISBN 978-80-7478-369-2.

¹²⁴ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.* (k §91-§103) In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 22.2.2015].

¹²⁵ K tomuto viz. MACH, J. *Jak dokumentovat informovaný souhlas a revers* [online], [vid. 23.2.2015], dostupné z: <http://www.zdravotnicke-pravo.cz/0032-jak-dokumentovat-informovany-souhlas-a-revers>.

situace zásahu do integrity člověka způsobem, kdy má být oddělena neobnovující se část těla, dále se požadavek písemné formy vztahuje na lékařské pokusy na člověku či zákroku, který stav člověka nevyžaduje, přičemž jsou z uvedených případů vyňaty zákroky kosmetické, nezanechávající trvalé nebo závažné následky. Zpřísněná forma je odůvodněna zdravotní závažností zásahu a jeho následků. Není-li písemná forma splněna, jedná se o neplatné právní jednání dle §582 NOZ.¹²⁶ Z uvedeného plyne, že v případě jiných než zmíněných zákroků není písemná forma souhlasu vyžadována. Kromě uvedených případů, kdy je zákonem vyžadována písemná forma souhlasu, si každé zdravotnické zařízení upraví výčet zákroků, u nichž bude písemná forma vyžadována.¹²⁷ Za zmínku stojí i institut dříve vyslovených přání, kterým osoba, jež má dát souhlas k zasažení do integrity již dříve vyslovila, k jakým zásahům do její integrity má v budoucnu dojít pro případ, že by nebyla schopna k tomuto dát souhlas.¹²⁸ Nicméně je zapotřebí zároveň uvést, že povinnost respektovat dříve vyslovené přání bude omezena zdravotním stavem takové osoby, resp. bude bráno v potaz, pokud to pro dotyčného nebude znamenat způsobení vlastní závažné újmy, tzn. ani v případě dříve vysloveného přání ve výše uvedeném smyslu nejde o překážku pro aplikaci informovaného souhlasu prostřednictvím zástupce.¹²⁹

Úprava obsažená v ZŘS je procesním vymezením přímo reagujícím na ustanovení §100, §101, §102 NOZ, jež se vztahují k situaci, kdy osoba není schopna poskytnout informovaný souhlas.

Ustanovení §100 NOZ upravuje situaci zásahu do integrity nesvéprávné či na svéprávnosti omezené osoby, která je však schopna projevit souhlasné či nesouhlasné stanovisko s tím, zda má být zasaženo do její integrity. Samotný souhlas k zákroku je ve zvláštním řízení dán soudem. Souhlasné či nesouhlasné stanovisko osoby dle §100 NOZ musí být jasné, přičemž v pochybnostech, zda byl souhlas či nesouhlas osobou projeven, hrozí neoprávněný zásah do integrity člověka se všemi důsledky dle §93 NOZ.¹³⁰

¹²⁶ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 566., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹²⁷ K tomuto viz. MACH, J. *Jak dokumentovat informovaný souhlas a revers* [online], [vid. 23.2.2015], dostupné z: <http://www.zdravotnicke-pravo.cz/0032-jak-dokumentovat-informovany-souhlas-a-revers>.

¹²⁸ Takovýto souhlas či nesouhlas může být obsažen v předběžném prohlášení viz. kapitola 4.1.1.

¹²⁹ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 572., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹³⁰ tamtéž s.577.

Ustanovení §101 NOZ upravuje situaci poskytnutí informovaného souhlasu osoby v případě zákroku zanechávajícího trvalé následky, vážně ohrožujícího život nebo zdraví osoby, která nejenže není způsobilá učinit úsudek o poskytnutí informovaného souhlasu, ale není toho ani schopna (např. těžká duševní nemoc, stav bezvědomí). Není tedy možné tuto osobu kvalifikovaně poučit ani zjistit její stanovisko. Uvedený stav je vždy nutné posoudit po odborné zdravotní stránce, vzhledem k aktuálnímu stavu osoby.¹³¹ Okruh zákroků, na které se bude aplikovat režim řízení dle §101 NOZ, bude nutné posuzovat z hlediska následků a zdravotního rizika. V případě trvalých následků se musí jednat o následek závažný,¹³² neodvratitelný a nevyhnutelný, tedy ne jako možný důsledek komplikací. Tento režim bude nutné aplikovat i na lékařské zákroky, které nepůsobí uvedené následky, nicméně v jejich důsledku hrozí osobě vážné zdravotní riziko (např. odstranění žlučníku). Vážné zdravotní riziko bude zvýšené i v případě, kdy půjde o rutinní lékařský zákrok, avšak prováděný na osobě se zhoršeným zdravotním stavem.¹³³

Procesní úprava obsažená v ZŘS je omezena pouze na §65, které speciálně upravuje místní příslušnost, dle obecného soudu toho, do jehož integrity má být zasazeno. Na právní úpravu těchto řízení se tedy ve většině aplikují ustanovení obecné části ZŘS. Pro určení místní a věcné příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení (§11 odst. 1 OSŘ), přenesení příslušnosti dle §5 ZŘS není přípustné. Je tak uplatňována zásada *perpetuatio fori*, nicméně je možné užít institutu delegace dle §12 ZŘS. Zde považuji za vhodné zdůraznit, že v těchto typech řízení je zapotřebí správně určit místní i věcnou příslušnost při prvním podání ve věci, a to především s ohledem na charakter řízení, kdy vzhledem k riziku zdravotního stavu osoby není namístě, aby vznikaly prodlevy postupováním věci místně a věcně příslušnému soudu. V tomto duchu by neměl být nadužíván ani institut delegace dle §12 ZŘS. Uvedené řízení je možné zahajovat obým způsobem, tedy na návrh i z pravomoci soudu, avšak řízení dle §100 odst. 2 o nahrazení souhlasu zákonného zástupce k zásahu do integrity osoby je možné zahajovat výlučně na návrh. K tomuto návrhu je aktivně legitimována osoba omezená na svéprávnosti, která vyjadřuje souhlas se zákrokem, dále její opatrovník, nebo osoba jí blízká. Důvod, proč

¹³¹ LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, s. 578., ISBN 978-80-7400-529-9.

¹³² Není jím např. vytržení zubu.

¹³³ V uvedeném případě bude referenčním kritériem i věk osoby.

zákonodárce svěřuje podání návrhu osobě blízké opatrovanci shledávám v možném kolizi zájmů mezi opatrovancem a jeho zákonným zástupcem, jež by se eventuálně mohl projevit i v případě podání návrhu, který by zákonný zástupce nechtěl učinit a opatrovanec by ho vzhledem ke své indispozici nebyl schopen. Ačkoliv v této situaci připadá v úvahu zahájení řízení ex officio, nemusí k němu vždy dojít, když nebude žádného podmětu k zahájení řízení. V tomto ohledu lze říci, že je namístě, aby osoba blízká znalá rodinných poměrů mohla podat návrh na zahájení výše uvedeného řízení a stala se zároveň účastníkem řízení. Je vhodné zmínit, že vzhledem k charakteru řízení, kdy může dojít ke střetu zájmu mezi opatrovancem a jeho zákonným zástupcem, bude v případě obou řízení nutné zvážit, zda dotčené osobě neustanovit kolizního opatrovníka. Vedle kritérií uvedených §100, §101 NOZ musí soud při rozhodování o zásahu do integrity reflektovat požadavky uvedené §102 NOZ, které stanoví, že soud přivolí k zákroku, pokud je to dotčené osobě k prospěchu, po jejím zhlédnutí a s plným uznáváním její osobnosti. Povinnost soudu shlédnout osobu nelze vykládat jako výraz legální důkazní teorie, jelikož pro shlédnutí nejsou stanoveny obligatorní důkazní prostředky, které by musel v řízení provést. Soud je ale na základě uvedeného povinen mít osobní kontakt s touto osobou, aby byl schopen náležitě posoudit, zda je zásah do integrity k jejímu prospěchu, a především pak při rozhodnutí plně přihlédnout k její osobnosti. Pro naplnění požadavku zhlédnutí dotčené osoby soudem bude vhodné užít institutu jiného soudního roku. Soud je v řízení o zásahu do integrity veden zásadou vyšetřovací a dle §21 ZŘS provede i jiné důkazy, než jsou účastníky řízení navrhovány. Za účelem naplnění požadavku prospěšnosti bude ze strany soudu vhodné opatřit si například odborná vyjádření, znalecké posudky. Avšak do požadavku prospěšnosti rozhodnutí je zapotřebí podřadit i nutnost rychlého rozhodnutí v případě, kdy je dotčená osoba ohrožena na životě. Soud rozhoduje usnesením, kterým v případě naplnění podmínek udělí souhlas či přivolení k zásahu do integrity dotčené osoby, přičemž pro rozhodnutí je zásadní stav k datu vyhlášení rozhodnutí, které má účinky ex nunc.¹³⁴

¹³⁴ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.136., ISBN 978-80-7400-297-7.

4. 6. Řízení o určení existence a neplatnosti manželství a partnerství

Pro výklad těchto dvou řízení je zapotřebí nastínit hmotněprávní úpravu, kterou tato řízení provádí. Instituty, z nichž obě řízení vychází označujeme za neplatné a zdánlivé manželství. V důsledku neplatnosti manželství dochází k jeho zániku, zatímco v případě zdánlivosti k jeho uzavření nikdy nedošlo. V tomto ohledu tedy jde o neexistující manželství. Je zřejmé, že společným znakem neplatnosti a zdánlivosti je vada právního jednání směřujícího k vzniku společenského svazku (manželství). Koncepce zdánlivosti a neplatnosti manželství vychází z toho, že neexistující manželství zakládají zásadní (vnější) vady sňatečné procedury nebo vady formálního (vnějšího) projevu vůle k uzavření sňatku, zatímco vady ve způsobilosti uzavřít manželství a vady vůle k uzavření manželství jsou příčinou pro vyslovení neplatnosti manželství. Rozdíly mezi uvedenými lze sledovat v míře závažnosti porušení požadavků právního jednání, kdy za závažnější a méně ojedinělou lze považovat zdánlivost manželství.

Možnost prohlásit manželský svazek za zdánlivý, je v českém právním řádu novotou, která byla zavedena NOZ. Před zavedením zdánlivosti manželského svazku byly tyto případy podřazovány pod neplatnost manželství. V případě zdánlivosti musí jít o takovou vadu sňatečného obřadu nebo projevu vůle, na které je zapotřebí trvat viz. ustanovení §677 NOZ. Zákon však kromě povinných náležitostí církevního sňatku neuvádí, co se těmito obligatorními náležitostmi myslí. Z § 655 a násl. NOZ lze dovozovat, že zdánlivým bude takové manželství, jež uzavřely osoby stejného pohlaví, případně projev vůle snoubenců nebyl učiněn vážně či vůbec. Další explicitně nezmíněnou skutečností, zakládající zdánlivé manželství, je absence pravomoci a příslušnosti úřadu, před kterým je uzavírán civilní sňatek. Jak již bylo uvedeno, NOZ uvádí náležitosti církevního sňatku, kterými jsou povinnost konat obřad před orgánem církve k tomu oprávněným a zajištění osvědčení matričního úřadu (viz. §677 NOZ).

Ne každé nedodržení náležitostí sňatečného obřadu nutně vede k zdánlivosti. Za zdánlivé manželství nelze považovat situaci, kdy se obřad koná na jiném místě než určil orgán veřejné moci, zdánlivým nebude ani obřad, jenž není konán slavnostně dle požadavku §656 NOZ.¹³⁵ Pokud se osobám, které žily ve zdánlivém manželství narodilo dítě, které již bylo zapsáno v matrice spolu s oběma rodiči, je třeba, aby k takovému matričnímu zápisu byly zpětně odňaty

¹³⁵ ŠÍNOVÁ, R., et. kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. s. 119., ISBN 978-80-7502-046-8.

právní účinky.¹³⁶ Otcovství k takto narozenému dítěti musí být opět určeno. Řízení o určení otcovství v souladu s §679 NOZ navazuje na řízení o prohlášení manželství za zdánlivé, není však jeho přímou součástí. I v případě majetkových poměrů osob žijících ve zdánlivém manželství je nutné vycházet z předpokladu, že manželství mezi těmito osobami neexistovalo. Pro vypořádání jmění nabytého za dobu trvání zdánlivého manželství platí předpoklad, že závazek či pohledávka je ponechána osobě, která jej sjednala. Pokud vlastnictví k věci není zřejmé, vychází se z režimu spoluvlastnictví těchto osob. V situaci, kdy jedna osoba plnila ve prospěch druhé osoby, s níž žila ve zdánlivém manželství nic nebrání tomu, aby se užilo ustanovení o bezdůvodném obohacení.¹³⁷

Neplatnost manželství je v souladu se zásadou právní jistoty vymezena výčtem zákonných překážek. Za zmínku stojí to, že neplatnost manželství může být na rozdíl od neexistence manželství kovalidována viz. §682 NOZ.¹³⁸ Zároveň se v případě neplatného manželství uplatní pravidlo presumpce platnosti manželství do právní moci rozsudku, jenž jej prohlásí za neplatné viz. §681 NOZ.¹³⁹ Presumpce platnosti vychází z předpokladu, že v této otázce není možné vytvářet pochybnosti o tom, zda manželství trvá, především s ohledem na právní jednání vůči třetím osobám, a tak je uplatňována fikce trvání manželství, byť má rozsudek deklaratorní charakter.¹⁴⁰ Domnívám se, že presumpce platnosti manželského svazku není neomezenou. Manželství například nebude presumováno v případě insolvenčního řízení, kdy nelze předpokládat úspěšné schválení návrhu na oddlužení podaného oběma manžely, pokud není jisté, zda je mezi navrhovateli platně uzavřen manželský svazek.

Manželství lze prohlásit za neplatné, pokud byla snoubencem porušena zákonná překážka ustanovení §672 až §676 NOZ, případně došlo k naplnění předpokladů ustanovení §684 NOZ.¹⁴¹ Výjimka z možnosti prohlásit manželství za neplatné se dle §683 vztahuje na nesvéprávného nezletilého a osobu omezenou

¹³⁶ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. II, s.56., ISBN 978-80-7478-369-2.

¹³⁷ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.710., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹³⁸ Ke konvalidaci později uzavřeného manželství dojde pokud předchozí manželství či reg. partnerství zanikne.

¹³⁹ V případě zdánlivého manželství již od počátku nepůjde o manželství, aniž by k tomu bylo zapotřebí pravomocné rozhodnutí soudu.

¹⁴⁰ ŠVESTKA, J., et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. II, s.60., ISBN 978-80-7478-369-2.

¹⁴¹ Dalším důvodem neplatnosti bude například vadné zplnomocnění jenž nebude obsahovat náležitosti dle §669 NOZ.

na svéprávnosti, jestliže za dobu trvání manželství počali živé dítě. Vznik uvedené normy je důsledkem rozhodovací praxe soudů, kdy v minulosti bylo dovozeno, že důvody, pro které je možné nezletilým starším šestnácti let povolit uzavření manželství potažmo trvání manželství, musí být vedle jejich soukromých zájmů významné i z hlediska společenských zájmů,¹⁴² přičemž společenský zájem se v uvedené situaci promítá do ochrany práva dítěte na rodinný život. Mezi další důvody působící neplatnost manželství řadíme polygamii, příbuzenství, situaci kdy jeden z manželů do svazku vstupuje pod nátlakem nebo následkem omylu, přičemž tento omyl spočívá v osobě,¹⁴³ či předmětu sňatečného obřadu. Ve srovnání s předchozí právní úpravou je přímé fyzické násilí použité k donucení osoby ke vstupu do sňatku považováno za důvod neplatnosti, a nikoliv neexistence manželství (viz. 17a odst. 2 ZOR a 680 NOZ). Tato změna vychází ze shora uvedené koncepce, kdy je neexistence manželství prohlašováno pouze v případě zásadní vnější vady sňatečné procedury nebo vnějšího formálního projevu.¹⁴⁴ Pokud je soudem deklarována neplatnost manželství, rodičovství k dětem tím není zpochybněno. Předtím než bude rozhodnuto o neplatnosti manželství, musí být určen poměr rodičů k dětem dle §906, §907 NOZ. Soud zároveň rozhodne o výživě dle §910 a násl. NOZ, včetně vyživovací povinnosti mezi osobami, jež uzavřely neplatné manželství. Na majetkové poměry se užijí ustanovení o rozvodu manželství dle §736 a násl. NOZ.

K výše uvedenému je nutné zmínit, že není vždy zřejmé, zda má být daná okolnost považována za důvod neplatnosti či neexistence manželství. Literatura se například ne zcela jednoznačně staví k otázce neexistence či neplatnosti manželství uzavřeného plně nesvéprávným nezletilým, kterému v uzavření manželství brání překážka §672 NOZ. Názor zastávající neplatnost takto uzavřeného sňatku vychází z uvedené zákonné překážky neplatnost.¹⁴⁵ Opačný názor, zastávající neexistenci takto uzavřeného manželského svazku, svůj závěr opírá o potřebu ochrany dítěte ve fyzickém věku, který znemožňuje naplnit účel

¹⁴² Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14.9.1951, sp. zn. 6 OK 160/51.

¹⁴³ Jde tedy o omyl v totožnosti osoby, nikoliv omyl o jeho osobních, rodinných a majetkových poměrech. K tomuto viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7.6.1921, sp. zn. RV I 463/21.

¹⁴⁴ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.706., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁴⁵ ŠÍNOVÁ, R. et. kol. *Manželství.* Praha: Leges, 2014. s. 119., ISBN 978-80-7502-046-8.

manželství, přestože nedostatek věku není formální vadou sňatečného obřadu ani vnějšího projevu vůle.¹⁴⁶

Procesní vymezení řízení o určení neexistence a neplatnosti řízení je obsaženo v §373 až §382 ZŘS. Řízení o neexistenci manželství je svým charakterem řízením nesporným s ohledem na možnost zahájit řízení i bez návrhu dle §678 NOZ. Dalšími znaky nesporného řízení je projev vyšetřovací zásady uplatňovaný při dokazování dle §21 ZŘS a materiálním vymezení účastníků.

Řízení o určení neplatnosti manželství s ohledem na svůj dualistický charakter nelze jednoznačně označit za řízení nesporné. Znaky nesporného řízení lze shledávat v možnosti zahájení řízení z moci úřední dle §685 NOZ za současného užití vyšetřovací zásady.¹⁴⁷ Na druhé straně nelze přehlédnout modifikaci zásady vyšetřovací v případě řízení o návrhu manžela na prohlášení manželství za neplatné z důvodu donucení vstupu do manželství pod nátlakem nebo omylem týkajícího se totožnosti manžela, či povaze sňatečného aktu.

V těchto situacích je navrhovatel povinen tvrdit a prokazovat výše uvedený nátlak, případně omyl a soud není povinen uplatňovat zásadu vyšetřovací. V případě, kdy navrhovatel břemeno tvrzení a břemeno důkazní neunes, je návrh ze strany soudu zamítnut. Zároveň se v omezené míře uplatní i zásada koncentrace řízení. Z důvodu vyloučení plné apelace dle §28 odst. 1 ZŘS, se v souvislosti s tímto řízením po skončení prvního jednání ve věci aplikuje §118b odst. 1 OSŘ, včetně §205a, §211a OSŘ a poučovací povinnosti dle §118a odst. 1 a 3 OSŘ. Pokud navrhovatel unesl důkazní břemeno, je tato povinnost přenesena na ty účastníky, jenž tvrzení navrhovatele odporují. Vzhledem k charakterové nejednoznačnosti řízení o neplatnosti manželství lze konstatovat, že zákonodárcem zvolené označení řízení jako zvláštních se v tomto případě jeví jako nadměru vhodné. K vymezení těchto dvou řízení je také vhodné zmínit jejich vzájemnou prostupnost, která se projevuje v oprávnění soudu rozhodnout o neexistenci manželství v případě, kdy je navrhováno vyslovení neplatnosti, avšak je zde důvod k vyslovení neexistence manželství. Je však zapotřebí uvést, že tato možnost a povinnost soudu rozhodnout o neexistenci manželství se projeví

¹⁴⁶ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.704., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁴⁷ WIPPLINGEROVÁ, M. et kol. *Zvláštní soudní řízení. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 126-127., ISBN 978-80-7478-683-9.

jednosměrně, tedy pouze v případě, kdy soud rozhoduje o neplatnosti, ačkoliv je dán důvod neexistence manželství.¹⁴⁸

Řízení o neplatnosti manželství je možné zahájit i bez návrhu, tento postup lze odůvodnit existencí veřejného zájmu na odstranění závažných (vnějších) vad sňatečné procedury nebo vad formálního (vnějškového) projevu vůle k uzavření sňatku. Pravomoc soudu zahájit řízení z moci úřední se vztahuje i na případ dvojího manželství/partnerství, příbuzenského poměru manželů. Mimo uvedenou možnost zahajovat řízení o neplatnosti manželství z úřední pravomoci je možnost podat návrh na vyslovení neplatnosti svěřen každému, kdo na tom osvědčí právní zájem. Z důvodu vstupu manžela do manželství pod nátlakem nebo v důsledku omylu je oprávnění podat návrh svěřeno výlučně tomu z manželů, který tyto důvody neplatnosti namítá. Není zcela jednoznačné, zda bude výše uvedenými způsoby vždy možné zahajovat řízení ústně do protokolu dle §14 ZŘS. Pokud vyjdeme z toho, že ústní forma zahájení přichází v úvahu tam, kde je možné zahájit řízení i bez návrhu, tak tato možnost bude v případě návrhu směřujícímu k neplatnosti řízení využitelná ve dvou shora uvedených situacích dle §685 NOZ. Lze souhlasit s tím, že ZŘS v některých případech nerozlišuje v rámci konkrétního řízení jeho dílčí otázky a hledí na něj jako na typově podřaditelné buď pod řízení, jež je možné zahájit bez návrhu, nebo toliko na návrh, přičemž by se pravděpodobně v případě přijetí návrhu na zahájení řízení do protokolu z jiného důvodu než §685 nejednalo o závažné procesní pochybení.¹⁴⁹

Kromě obecných náležitostí dle §13 ZŘS ve spojení s §1 odst. 2 ZŘS, by měl návrh dále obsahovat vylíčení okolností vztahujících se k samotnému návrhu, přičemž tyto náležitosti plynou především z §677 a násl. NOZ.¹⁵⁰

Místní příslušnost upravená dle §372 ZŘS je speciální ve vztahu k §4 ZŘS. Stanovení místní příslušnosti v případě statusových řízení ve věcech manželských vychází z místní příslušnosti soudu, v jehož obvodu se manželství realizovalo. Vymezení účastníků těchto řízení je taktéž upraveno speciálně od obecné části ZŘS (viz. §6 ZŘS), dle §375 ZŘS jsou v řízení o určení neexistence či neplatnosti manželství účastníky manželé. Toto ustanovení však v plné míře dopadá pouze na řízení o neexistenci manželství, jehož hmotněprávní úprava dále

¹⁴⁸ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.715-716., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁴⁹ ŠÍNOVÁ, R. et kol. *Manželství.* Praha: Leges, 2014. s. 229-230., ISBN 978-80-7502-046-8.

¹⁵⁰ WIPPLINGEROVÁ, M. et kol. *Zvláštní soudní řízení. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 128., ISBN 978-80-7478-683-9.

neupravuje další možnosti účastenství, na rozdíl od řízení o neplatnosti manželství. V řízení o neplatnosti manželství je vedle manželů účastníkem každý, kdo prokáže právní zájem na prohlášení manželství za neplatné, vyjma situace podání návrhu dle §374 odst. 1 ZŘS, kdy je k návrhu oprávněn poškozený manžel.¹⁵¹ Nová procesní úprava také reflektuje situaci prohlášení manželství za neplatné v případě smrti jednoho z manželů, bylo-li řízení zahájeno dle §376 odst. 2 ZŘS a manžel, který není navrhovatel před vydáním rozhodnutí zemře, je k provedení řízení jmenován opatrovník zesnulého. V případě úmrtí navrhovatele pokračuje soud v řízení na návrh potomků podaný ve lhůtě 1 roku po smrti zemřelého navrhovatele (viz. §376 odst. 3 ZŘS). Lze se domnívat, že v takovém případě nebude na potomkovi zesnulého požadováno opakovat zahájení řízení v celém rozsahu a postačí, když projeví svou vůli s pokračováním řízení v předepsané lhůtě.

Pokud se navrhovatel k řízení nedostaví, je řízení zastaveno. Zastavení řízení je v tomto případě odůvodněno tím, že navrhovatel pravděpodobně nemá zájem na provedení řízení. Uvedený postup se však neuplatní v případě, kdy je možné zahájit řízení z moci úřední (viz. výše). Tato situace dopadá i na průběh řízení o neplatnosti manželství v případě, kdy je zjištěn důvod neexistence či neplatnosti manželství, pro který bylo možné zahájit řízení i bez návrhu. Meritorním rozhodnutím je rozsudek namísto usnesení dle §25 ZŘS. Poté, co soud prostřednictvím rozsudku vysloví neexistenci manželství, předá věc opatrovnickému soudu k rozhodnutí o péči a výživě dítěte. Je tedy zřejmé, že navazující opatrovnické řízení není pokračováním původního. Věc musí být předána místně příslušnému soudu dle místa bydliště nezletilého (§4 odst. 2 ZŘS). Z §378 plyne, že k tomuto postupu dojde i v případě, kdy je dítě již zletilé.¹⁵² Domnívám se, že v případě zletilého dítěte, není uvedený postup nijak odůvodněn a de lege ferenda by tento zájem měl být ponechán pouze zletilému dítěti.

Při podání odvolání proti rozsudku o neplatnosti či neexistenci manželství se navrácí patnáctidenní lhůta v případě, kdy je poučení o odvolání nesprávné nebo chybí (viz. §380 ZŘS). Je však zapotřebí uvést, že navrácení lhůty se neužije v případě odvolání do usnesení, kterým soud zastavil řízení, byť usnesení

¹⁵¹ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.719., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁵² SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, s.724., ISBN 978-80-7400-297-7.

vykazovalo výše zmíněné vady poučení.¹⁵³ Pro odvolání platí princip neúplné apelace s výhradou možnosti vyšetřovat důvody, pro něž by manželství mohlo být prohlášeno za neplatné, nebo neexistující i bez návrhu. Odvolací důvody se mohou vztahovat jen k těm skutečnostem, jenž zakládají důvod neplatnosti či neexistence manželství, pro které je možné zahájit řízení i z úřední pravomoci.¹⁵⁴

Registrované partnerství, jež bylo do českého právního řádu zavedeno zákonem č. 115/2006 Sb. O registrovaném partnerství v platném znění (dále jen „RegP“), bylo umožněno uzavírat registrované partnerství, tedy svazek obdobný manželství osobám stejného pohlaví. Vztah mezi RegP a ZŘS je vztahem subsidiárního a speciálního předpisu. Uvedený vztah je deklarován §399 odst. 2 ZŘS, dle kterého se pro řízení ve statusových věcech partnerských přiměřeně užití ustanovení o statusových věcech manželských. Uvedenou přiměřenost užití je však zapotřebí vztáhnout i na procesní ustanovení NOZ (např. §678, §680, §684 odst. 1, §685).¹⁵⁵ Jak bylo výše uvedeno, zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník v platném znění do 31. 12. 2013 neznal institut zdánlivosti manželství a neexistence manželství byla podřazována pod důvody neplatnosti. V tomto ohledu RegP, již od počátku rozlišuje mezi neplatností a neexistencí registrovaného svazku. Je však nutné uvést, že důvody neplatnosti a neexistence partnerského svazku nejsou shodné s důvody neplatnosti a neexistence manželství. Dle §5 RegP je mimo jiné důvodem k vyslovení neexistence partnerství omyl v totožnosti osoby druhého partnera a absence svobodné vůle vstupu do partnerského svazku, přičemž tyto dva uvedené důvody jsou v případě manželství považovány za důvody vedoucí k neplatnosti. Za další odlišnost lze považovat neplatnost uzavřeného partnerství osobou mladší osmnácti let. Věkový nedostatek je v případě manželství považován za důvod neexistence manželství (viz. výše). Tyto uvedené rozdíly v důvodech neplatnosti a neexistence manželství a registrovaného partnerství nejsou nijak zdůvodněny. Dle ustanovení §7 RegP je soud oprávněn řízení o neexistenci a neplatnosti partnerství zahájit z moci úřední,¹⁵⁶ případně na návrh toho, kdo na věci prokáže právní zájem. Osobou,

¹⁵³ tamtéž s. 727

¹⁵⁴ WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 130-131., ISBN 978-80-7478-683-9.

¹⁵⁵ SVOBODA, K., et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s.749., ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁵⁶ Pro důvody neexistence uzavření reg. partnerství spočívající v omylu, či nesvobodném projevu vůle druhého z partnerů neplatí zásada návrhovitosti, dle které se v případě manželství domáhá postižený manžel vyslovení neplatnosti manželství pouze na návrh a zahájení řízení z moci úřední je vyloučeno.

kteřá prokáže právní zájem na rozhodnutí o neplatnosti partnerství, se rozumí především některý z partnerů, může jí být ale také jeho příbuzný, zejména pak potomek.¹⁵⁷

Jako zásadní odlišnost mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím shledávám nemožnost osvojení dítěte homosexuálními páry a tím pádem vynětí registrovaného partnerství z režimu rodičovské odpovědnosti a vyživovací povinnosti k dítěti. Domnívám se, že k tomu, aby bylo možné hmotněprávní potažmo procesní úpravu sjednotit bez větších rozdílů, bylo by nutné legálně zakotvit výše uvedené možnosti. Bez těchto změn jsou úvahy o další unifikaci právních úprav těchto občanských svazků nadbytečné.

5. Závěr

Navzdory aktuálnosti a praktičnosti tématu je materie zvláštních řízení obtížně uchopitelná. Náročnost zpracování daného tématu vychází z toho, že problematika zvláštních řízení je speciální právní úpravou civilních řízení ve vztahu ke generální civilní procesní úpravě sporných řízení obsažené v OSŘ. Z tohoto důvodu vyžaduje zpracování tohoto tématu dobrou orientaci a znalost obecné úpravy civilních řízení. Nad uvedené je zapotřebí zmínit, že obtížnost tématu tkví také v tom, že tento vztah mezi OSŘ a ZŘS není standardním vztahem generálního a speciálního právního předpisu a tato skutečnost se pochopitelně promítá i do rozsahu aplikace generálního předpisu (k tomuto viz. kapitola 3. 1).

Jak již bylo v diplomové práci několikrát zmíněno, tak v kontextu nové procesní úpravy došlo k značnému propojení hmotného a procesního práva. Tato skutečnost se promítla i do výběru pramenů, z kterých práce vycházela, a to tím, že bylo užito většího množství pramenů vztahujících se k výkladu hmotného práva, než by v případě zpracování procesně právního tématu bylo zvykem. V tomto ohledu považuje autor práce za vhodné zmínit i to, že při zpracování kapitoly 3. 2. 2. nebylo v komparativní části čerpáno z původních zdrojů, vzhledem k omezeným jazykovým možnostem autora práce, jelikož ovládá pouze francouzský a anglický jazyk, nikoliv jazyk německý. Potřeba zařazení této kapitoly do části zabývající se vymezením důvodů, pro které bylo ZŘS přijato je

¹⁵⁷ *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o registrovaném partnerství, (volební období 2002-2006).* In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [vid. 4.3.2015].

odůvodněna tím, že tento důvod je explicitně zmiňován důvodovou zprávou jako jeden z hlavních, pro které byla uvedena norma přijata.

S ohledem na dobu vzniku diplomové práce od října 2014 do března 2015 nebylo k dispozici větší množství literatury, věnující se výlučně procesní stránce zvláštních řízení. Dostupné prameny, z kterých bylo autorem práce čerpáno, byly vydány právě v době jejího zpracování a do veřejných knihoven se jejich výtisky dostaly až k datu odevzdání této práce. Pro účely zpracování diplomové práce byla literatura vztahující se k tématu zakoupena. V tomto směru autor práce považuje za vhodné zmínit i to, že jemu dostupná monografie zabývající se právní úpravou ZŘS byla v případě vybraných kapitol obsahově rozsáhlejší než komentované znění.

Hlavním cíle práce bylo podat podrobný výklad obecné části ZŘS a na ni navazujících vybraných řízení vymezených v úvodu diplomové práce. Po obsahové stránce tedy jde o pouhou výseč dané problematiky, která by jistě zasloužila podrobnějšího a rozsáhlejšího zpracování. Autor se v průběhu práce snažil držet výše vytyčených cílů a doufá, že se mu je podařilo naplnit v podobě logicky koherentní a věcně relevantní diplomové práce.

Summary

The Act No. 292/2013 Coll. on Special Judicial Proceedings (SJP) came into force on 1 January 2014. This legal regulation has significantly affected the system of civil proceedings. One of the key changes arising from this regulation is the introduction of twofold civil proceedings, which had been previously governed by the Act No. 99/1963 Coll. of the Code of the Civil Procedure (CCP) as amended until 31 December 2013. In terms of its content the SJP contains adopted types of non-contentious proceedings that had been until 31 December 2013 covered in Title V part III of the CCP. Besides these previously known proceedings, the SJP regulates entirely new proceedings that arise from the newly adopted Act no. 89/2012 Coll. of the Civil Code. The legislature chose to call the aforementioned proceedings “special” with regard to ambiguous nature of some of these proceedings, which as such cannot be called non-contentious.

The structure of the thesis follows from the description of non-contentious proceedings’ characteristics to general interpretation of the SPJ general provisions and analysis of particular special proceedings. The first part of the thesis is dealing with general characteristics of non-contentious proceedings that differentiate them from contentious proceedings according to the CPP. Furthermore the thesis is looking at the details of the general provisions §1-§30 of the SPJ that create the procedural framework of the special proceedings. With regard to the chosen topic, the thesis focuses only on those special proceedings that were adopted as a result of recodification of the Civil Code. In other words the main focus are the proceedings that had not been known to the civil proceedings law prior to the recodification. The thesis offers a comprehensive and logically organized interpretation of the key changes to the civil proceedings after the adoption of SPJ.

Seznam použité literatury

1. Právní předpisy

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.
- Gesetz zur Reform des Verfahrens in Familiensachen und in Angelegenheiten der Freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG).
- Gesetz zur freiwilligen Gerichtsbarkeit (FGG).
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.
- Zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních řízení nesporného.
- Císařský patent č. 208/1854 z.ř., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných věcech.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

2. Jiné dokumenty

- *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o registrovaném partnerství, (volební období 2002-2006).* In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting.
- *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.* In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting.
- *Důvodová zpráva vládního návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních.* In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting.

3. Knižní díla

- WIPPLINGEROVÁ, M. et. kol. *Zvláštní soudní řízení.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-683-9.
- SVOBODA, K.. et kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠÍNOVÁ, R. et. kol. *Manželství.* Praha: Leges, 2014., ISBN 978-80-7502-046-8.
- ŠVESTKA, J. et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. II, ISBN 978-80-7478-369-2.
- LAVICKÝ, P. et.kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013. sv.I, ISBN 978-80-7400-529-9.
- ŠVESTKA, J. et. kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, sv. III., ISBN 978-80-7478-369-2.
- ELIÁŠ, K.. et. kol. *Občanské právo pro každého.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, ISBN 987-80-7478-014-1.
- ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.* 2 vydání. Praha: Linde Praha, 2013, ISBN 978-80-7201-918-2.
- ZAHRADNÍKOVÁ, R. et. kol. 2013. *Civilní právo procesní.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk., ISBN 978-80-7380-437-4.
- HAMUŤÁKOVÁ, K. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení.* Vyd. 1. Praha: Leges, 2010., ISBN 978-80-87212-51-6.

- SVOBODA, K. et kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2013., ISBN 978-80-7400-506-0.
- KOUDELKA, Z. *Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou.* Vyd. 1. Praha: Leges, 2010., ISBN 978-80-87212-25-7.
- JIRSA, J. et kol. *Občanské soudní řízení, soudcovský komentář. II. Kniha.* Praha: Havlíček Brain Team 2014, ISBN 978-80-87109-46-5.
- SVOBODA, K. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014., ISBN 978-80-7478-512-2.
- ŠÍNOVÁ, R. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy.* Praha: Leges 2010., ISBN 978-80-87212-50-9.
- HORA, V. *Soudní řízení nesporné.* Praha: Všehrd, 1931., č.nár.bibl. cnb000792612
- OTT, E. *Řízení nesporné.* Praha: Všehrd, 1905., č.nár.bibl. cnb001267117.
- JANEČKOVÁ, E. et kol. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva.* Praha: Linde, 2012., ISBN 978-80-7201-870-3.
- SVOBODA, K. *Nové instituty českého civilního procesu.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012., ISBN 978-80-7357-722-3.
- ŠTAJGR, F. *Materiální pravda v občanském soudním řízení.* Praha : ORBIS – PRAHA. 1954, č.nár.bibl. cnb000422403.
- ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu.* Praha: ACADEMIA, 1969, č.nár.bibl. cnb000494904.
- SCHELLEOVÁ, I., et kol. *Civilní proces.* Praha : EUROLEX BOHEMIA a.s., 2006., ISBN 80-86861-09-0.
- WINTEROVÁ, A., et kol. *Civilní právo procesní.* Praha : Linde Praha, a.s., 2011, ISBN 978-80-7201-842-0.
- KNAPP, V. *Teorie práva.* Praha. C.H. Beck. 1995., ISBN 80-7179-028-1.
- BUREŠ, J. et kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 6. vydání.* Praha, C.H. Beck 2003., ISBN 80-7179-739-1.

4. Soudní rozhodnutí

- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14.9.1951, sp. zn. 6 OK 160/51.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.6.1921, sp. zn. RV I 463/21.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8.12.2004, sp.zn. I ÚS 553/03.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.1.2006, sp. zn. 30 Cdo 2043/2005.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 8. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/2003.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.1.2009, sp. zn. IV 1554/08.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.2.2014, sp.zn. 21 CDo 987/2013.

5. Periodika a internetové zdroje

- MACH, J. *Jak dokumentovat informovaný souhlas a revers* [online], dostupné z: <http://www.zdravotnicke-pravo.cz/0032-jak-dokumentovat-informovany-souhlas-a-revers>.
- SVOBODA, K., *K čemu bude dobré předběžné prohlášení* [online], dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/k-cemu-bude-dobre-predbezne-prohlaseni-m-71.html>.
- MUSILOVÁ, Š., *Předběžná prohlášení a ochrana zranitelných osob v novém občanském zákoníku* [online], dostupné z: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_5.pdf.
- SVOBODA, K. *Nový režim předběžného opatření, upravující poměry dítěte* [online], dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-rezim-predbezneho-opatreni-upravujiciho-pomery-ditete>.
- JIRSA, J. *K přípravnému jednání*. In CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting.
- JIRSA, J. *Zákon o zvláštních řízeních soudních a procesní úvahy de lege ferenda* [online], dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zakon-o-zvlastnich-rizenich-soudnich-a-procesni-uvahy-de-lege-ferenda>.
- SVOBODA, K. *Rozhodování o nákladech ve zvláštních řízeních soudních*: Právní rozhledy, 2014, č.2., ISSN 1210-6410.